

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI ÇERÇEVESİNDE AİLE İÇİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE ÜZERİNE BİR İNCELEME

Aslıhan KÜÇÜKER*

Ömer ÖZKAYA**

ÖZ

Kadına yönelik şiddet bütün toplumlarda görülen kökeninde siyasal, ekonomik, kültürel, hukuki pek çok problemin yer alabildiği bir olgudur. Bu nedenle bir yandan sorunla hem çok aktörlü hem de bütüncül bir bakışla mücadele edilmesi gerekliliği ortaya çıkmakta, diğer yandan kadına yönelik şiddet nedenleri ve sonuçlarıyla, geliştirilen politik mücadele mekanizmalarıyla bilimsel araştırmalara konu edildiğinde multi-disipliner bir yaklaşımla ele alma ihtiyacı doğmaktadır.

Bu bağlamda çalışmada, kadına yönelik şiddet olgusunun uluslararası mevzuata girişi, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle birlikte tartışılarak 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin

* Arş. Gör. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı, E-Mail: aslihankucuker@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2106-4356.

** Doç. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Ceza Adaleti Anabilim Dalı, E-Mail: omerakademik@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2302-5991.

Makalenin Gönderim Tarihi : 30.06.2023.

Makalenin Kabul Tarihi : 28.12.2023.

Önlenmesine Dair Kanun” ile geliştirilen şiddetle mücadele mekanizmaları Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde incelenmiştir. Böylece kanunun uygulanmasıyla ilgili sorunlar hak ihlalleri çerçevesinde ele alınabilecektir. Çalışma kapsamında, 2023 Ekim ayı itibarıyla Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası ilgili mevzuat bölümünden “6284 sayılı Kanun” seçilerek filtrelenmiş, otuz karara ulaşılmış, bu kararlar belgesel gözlem tekniğiyle incelenmiştir. Konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde yürütülen araştırma sayısı oldukça azdır. Bu bakımdan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada sadece bireysel başvuru kararları incelenmiş olup norm denetimi kararlarına yer verilmemiştir ve çalışma güncel bireysel başvuru kararları çerçevesinde hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 6284 sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi kararları, aile içi ve kadına yönelik şiddet, koruyucu ve önleyici tedbir kararları.

A STUDY ON COMBATING DOMESTIC VIOLENCE AND VIOLENCE AGAINST WOMEN WITHIN THE FRAMEWORK OF THE CONSTITUTIONAL COURT DECISIONS

ABSTRACT

Violence against women is a phenomenon seen in all societies, which may be rooted in many political, economic, cultural and legal problems. For this reason, on the one hand, the need to combat the problem with both multi-actor and holistic view emerges, and on the other hand, when the causes and consequences of violence against women are subject to scientific research with the developed political struggle mechanisms, the need to address it with a multi-disciplinary approach arises.

In this context, in the study, the introduction of the phenomenon of violence against women into international legislation was discussed together with the international agreements to which Turkey is a party, and the mechanisms to combat violence developed with the “Law on the Protection of the Family and Prevention of Violence Against Women” No. 6284 were examined within the framework of the Constitutional Court decisions. Thus, problems related to the implementation of the law can be addressed within the framework of violations of the right. Within the scope of the study, as of October 2023, “Law No. 6284” was selected and filtered from the relevant legislation section of the Constitutional Court Decisions Information Bank, thirty decisions were reached, and these decisions were examined with the documentary

observation technique. The number of studies conducted within the framework of the Constitutional Court decisions on the subject is quite low. In this respect, it is thought that the study will contribute to the literature. In the study, only individual application decisions were examined, constitutionality review decisions were not included, and the study was prepared within the framework of current individual application decisions.

Keywords: Law No. 6284, Constitutional Court decisions, domestic violence and violence against women, protective and preventive precaution decisions.

I. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 2000-2018 yılları arasında dünya genelinde topladığı verilere göre¹ her üç kadından biri yakın ilişki içerisinde olduğu kişi tarafından şiddete uğramakta, 15-19 yaş aralığında her dört kız çocuğundan biri ise yakın ilişki içinde olduğu kişi tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Kadına yönelik şiddet küresel ve çok katmanlı bir sorundur. Bütün toplumlarda, zamanlarda ve bir toplum içerisinde farklı sosyoekonomik düzeylerde farklı biçimleriyle görülebilen; sınıfları kesen, kültürel temelli bir sorun olarak tanımlanabilir. Aile içi şiddet ise bağlamsal olarak kadına yönelik şiddetten bağımsız değerlendirilemeyecek bir tanımlamadır. Çünkü kadınlar en çok aile içinde ya da en yakın oldukları kişiler tarafından şiddete uğramaktadır.

Aile, özel ve mahrem alan olarak tanımlandığından, mahrem alanda gerçekleşen bu özel şiddet türü² uzun süre yasal düzlemde devletlerin ilgi alanı dışında bırakılmıştır.³ Aile içi ve kadına yönelik şiddetin ayrımcılık biçimi, insan hakları ihlali ve suç olarak uzun yıllar tanımlanamaması, bu şiddet türünün özel alanla ilişkilendirilmesinden;

¹ WHO: Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018: Global, Regional and National Prevalence Estimates for Intimate Partner Violence Against Women and Global and Regional Prevalence Estimates for Non-Partner Sexual Violence Against Women, World Health Organization, Geneva 2021, s. 1-3.

² Doğan, Recep: Namus, Töre ve Eril Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara 2016, s.63.

³ Uygur, Gülriz: İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, B. Yarar içinde, Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri, s. 193-210, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015, s. 198.

devletlerin hukuk alanının ise kamusal alanla ilişkilendirilmesinden ötürüdür.⁴ Diğer yandan kadına yönelik şiddet kültür, inanç, örf, adet ve geleneklerle bağdaştırılarak meşrulaştırıldığı için uluslararası hukuk uzun süre kadına yönelik şiddeti insan hakları ihlali olarak tanımlamamıştır.⁵

1979 yılında onaylanıp 1981 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, (CEDAW)” nin kabulü uluslararası hukukun nötr ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet körü kaldığı yaklaşımını değiştirmesi bakımından önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Sözleşme daha sonra alınacak tavsiye kararlarıyla birlikte kadınlara yönelik ayrımcılık biçimlerini, ayrımcılıkla oluşan şiddeti ve insan hakkı ihlallerini tanımlaması bakımından önemlidir. Diğer yandan Sözleşme çerçevesinde kadına yönelik şiddet, ayrımcılık biçimi olarak taraf devletlerin uygulamalarında yorumlanmadığı için 1989 yılında 12 numaralı, 1992 yılında ise 19 numaralı tavsiye kararları alınmış, tavsiye kararlarında kadına yönelik şiddet bir ayrımcılık ve insan hakları ihlali olarak tanımlanmış, devletlerin ve uluslararası topluluğun öncelikli yapması gerekenin bu özel şiddet türünün ortaya çıktığı kültürel koşulları dikkate alarak uygun mücadele mekanizmalarını geliştirmek olduğu belirtilmiştir.⁶ İç hukukumuzun özellikle medeni hukuk ve ceza kanununun ciddi ihtilaflarına rağmen, bu ihtilafları gidereceği güvencesini vererek Türkiye, 1985 yılında CEDAW’a taraf olmuş, 1986 yılında Sözleşme yürürlüğe girmiştir.⁷ Diğer yandan toplumsal bağlamda 80’lerin sonu, Türkiye’de kadın hareketinin gündem oluşturmaya ve ön plana çıkmaya başladığı bir döneme denk gelmektedir. Sözleşmede kadın konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının politika süreçlerine aktör olarak dahil edilmesi gerekliliği belirtilmiş, kadın örgütlerine gölge raporlar hazırlama

⁴ Scott, Katreena: Predictors of Change Among Male Batterers: Application of Theories and Review of Empirical Findings, Trauma, Violence and Abuse, 5(3), Yıl: 2004, s. 260-284, s. 267.

⁵ Berktaş, Fatmagül: Tarihin Cinsiyeti, Metis, İstanbul 2015, s.46

⁶ Uygur, Gülriz, Çağlar Gürgey, F.: Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet, F. Kaya, N. Özdemir ve G. Uygur (Editör), Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet (s. 9-60), Savaş Yayınları, Ankara 2014, s.45-46.

⁷ Berktaş, s.51-52.

yoluyla lobicilik faaliyetleri yürütme imkânı verilmiştir.⁸ Bu kapsamda kadın örgütleri hem mevzuat geliştirme çalışmalarına paydaş olarak kabul edilmiş hem de belirli aralıklarla devlet organlarının Sözleşme gereklerini yerine getirip getirmediğine dair CEDAW komitesine gölge raporlar sunmuşlardır.⁹

Uluslararası düzlemde devletlerin, CEDAW'a ve 1992 yılına kadar Sözleşme kapsamında kabul edilen tavsiye kararlarına rağmen cinsiyete dayalı ayrımcılık sonucu ortaya çıkan şiddetle yeterli mücadele kapasitelerini ve araçlarını geliştirememesi, etkin mücadele yürütememesi kadına yönelik şiddete ilişkin ayrı bir hukuki norma ihtiyaç olduğunu göstermiştir. 1993 yılında BM "Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi, Declaration on the Elimination of Violence Against Women (DEVAW)" BM Genel Kurulunda oylamaya başvurulmaksızın kabul edilmiştir. Bildirgenin akabinde kadına yönelik şiddetle ve diğer ayrımcılık biçimleriyle devletlerin nasıl mücadele edeceği konusunda somut eylem planını belirlemek üzere 1995 yılında Pekin'de "Dünya Kadınlar Konferansı" düzenlenmiştir. Konferans sonucunda katılımcı devletlerden bağlayıcı taahhütler istenmiştir. Katılımcı devletlerin verdikleri taahhütlere ilişkin etkili mücadele mekanizmalarını nasıl geliştirdikleri ve uyguladıklarının beşer yıllık aralıklarla düzenlenen konferanslar aracılığıyla takip edileceği belirtilmiştir.¹⁰ Türkiye bu konferansın çıktısı olan deklarasyonu çekincesiz imzalamış, eylem planını kabul etmiştir. Bu gelişmeler akabinde, aile içi ve kadına yönelik şiddetle mücadele için "Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM)" öncülüğünde kadın örgütleri de sürece dahil edilerek yasa hazırlıkları başlatılmıştır.¹¹ 1998

⁸ Diner, Çağla ve Toktaş, Şule, Türkiye'de Kadın Sığınma Evleri: Yasal Süreçler ve İdari Uygulamalar, E. Çelebi, D. Havlioğlu ve E. Kayaalp (Editör), Sınır Bilgisi & Siyasal İktidar: Toplumsal Mekan ve Kadına Yönelik Şiddet (s. 109-137), Ayizi Kitap, Ankara 2014, s. 116-120.

⁹ Acar, Feride: CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi, F. Kaya, N. Özdemir, & G. Uygur (Editör), Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-içi Şiddet içinde (s. 61-76), Savaş Yayınevi, Ankara 2012, s. 62-65.

¹⁰ Oğuz, Gürsel Yaktıl: Toplumsal Yaşamda Kadın, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2009, s.180.

¹¹ Eray, Şenay: Yeni Kurumsalcı Yaklaşımlar Çerçevesinden Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kamu Politikası: Eğitim ve Siyasal Katılım Alt Politika Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara 2015, s.128.

yılında yayımlanan 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” devletin aile içi şiddete kayıtsız kalamayacağını hükme bağlaması, dönemin koşullarında uygulama sorunları olsa da¹² aile içi şiddeti ve bu şiddeti önlemek, şiddet mağdurunu korumak adına bir dizi tedbirler getirmesi bakımından önemlidir. Kanunun uygulama yönetmeliği, 10 yıl sonra, 1 Mart 2008 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanmıştır.¹³

CEDAW akabinde Türkiye’deki mevzuat gelişmeleri sürerken 2006 yılında Avrupa Konseyi bir görev gücü kurarak kadına yönelik şiddetle mücadele için bölgesel düzlemde mevcut durumun rapor edilmesini sağlamıştır. Uluslararası yedi uzmandan oluşan görev gücü, 2006-2009 yılları arasında mevcut durum tespiti için çalışmalar yürütmüş ve Avrupa özelinde ayrı bir sözleşmeye ihtiyaç olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Bunun üzerine 2009-2011 yılları arasında sözleşme için gerekli hazırlık çalışmalarını ve müzakereleri yürüten “Kadına Yönelik Şiddetle ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Geçici Komitesi (CAHVIO)” kurulmuştur. Komite bir sözleşme taslağı çıkararak “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi” kısaca İstanbul Sözleşmesini, 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açmıştır. CAHVIO üyesi olarak bu süreçte Türkiye adına bulunan ve süreci aktaran Feride Acar, İstanbul Sözleşmesi’nin münhasıran kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle ilgili uluslararası bir hukuki araç olarak, bölgesel düzeyde CEDAW’ı tamamladığını belirtir.¹⁴

Türkiye, Sözleşmeyi ilk imzalayan ülkelerden biridir ve hemen akabinde Sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmek üzere mevzuat çalışmalarını başlatmıştır. Aile içi ve kadına yönelik şiddetle etkin mücadele için gerekli mekanizmaların kurulması, şiddete maruz kalan bireyin acil durumlarda, hızlı bir biçimde koruma altına alınabilmesi ve ikincil mağduriyetlerin önlenmesi adına gerekli tedbirlerin alınabilmesi için yasal boşlukları gidermek üzere 2012 yılında 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”¹⁵ Resmî Gazetede yayımlanmıştır. ¹⁶ Daha sonra, “6284 Sayılı

¹² Ertürk, Yakın: Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, Metis Yayınları, İstanbul 2015, s. 312.

¹³ Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, (Resmî Gazete 26803, 1 Mart 2008).

¹⁴ Acar, s. 63-65.

¹⁵ Çalışmamızda bundan sonra 6284 sayılı Kanun olarak anılacaktır.

Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği” Resmî Gazetede yayımlanmıştır.¹⁷

Bu makale aile içi ve kadına yönelik şiddetle ilgili devletin taraf olarak girdiği uluslararası yükümlülükler çerçevesinde 6284 sayılı Kanunu konu edinmektedir. Anayasa mahkemesi kararları çerçevesinde Kanunun uygulamasında ortaya çıkan hak ihlallerinin incelemesi yapılacaktır. Mahkeme kararları 6284 sayılı Kanunla ilişkilendirilerek taranmış, Ekim 2023’te otuz karara ulaşılmıştır. Bu kararlar ihlal edilen haklara göre tasnif edilmiştir. Yürütülen araştırmada mevzuat üzerine “belgesel gözlem” yöntemi kullanılmıştır.

Makalenin ilk bölümünde aile içi ve kadına yönelik şiddetle ilgili kavramlar tanıtılarak, ikinci bölümde Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler aracılığıyla aldığı yükümlülükler ve 6284 sayılı Kanun çerçevesinde bu yükümlülükleri mevzuat düzleminde nasıl tanımladığı, sorunla ilgili bu bağlamda geliştirdiği mücadele stratejileri Anayasa Mahkemesi kararlarıyla birlikte tartışılacaktır. Çalışma Anayasa mahkemeleri kararlarıyla birlikte konuyu irdeleyen araştırma literatürüne katkı sağlayacak, zamanla yeni kararlarla birlikte yapılan çalışmalara yol gösterebilecektir.

II. AİLE İÇİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET KAVRAMLARI

Şiddeti farklı unsurlarıyla birlikte ele alması nedeniyle literatürde genellikle DSÖ’nün tanımına atıf yapılmakta, uluslararası mevzuatta da bu tanıma yer verilmektedir. Buna göre şiddet “*bir yaralanma ya da yaralanma tehlikesi, ölüm, psikolojik hasar, gelişim bozukluğu ya da yoksunlukla sonuçlanan, bir kişiye, kişinin kendi kendine, bir grup ya da topluma kasıtlı olarak fiziksel ya da duygusal zor kullanması, güç uygulaması veya tehdidi*”dir.¹⁸ Diğer yandan şiddetin fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik/duygusal türlerini birbirinden ayırt etmek önemlidir. Çünkü neden olacağı sonuçlar itibarıyla bu şiddet türlerinden herhangi birinin diğerinden daha zararlı olabileceğini öngörmek

¹⁶ RG. T. 20.03.2012, S. 28239.

¹⁷ RG. T. 18.01.2013, S. 28532

¹⁸ WHO: Global Consultation on Violence and Health, Geneva 1996.

imkansızdır. Darp ve cebir gibi fiziksel edimleri şiddet olarak görmek yönünde geleneksel bir eğilim de mevcuttur. Bu nedenle şiddet türlerinin hukuk metinlerinde de ayrı tanımlanmasının oluşabilecek ihlalleri önlemek bakımından önemi açıktır.

Genel olarak kişiyi fiziksel zarara, kayba uğratan ve istemediği davranışlara yönelten her türlü edim ve zorlama fiziksel şiddet; kişiyi psikolojik ya da duygusal zarara uğratan, ruhsal bütünlüğünü bozan her türlü davranış ve söz psikolojik/duygusal şiddet; kişinin ekonomik davranışlarını sınırlayan, bu konudaki kararlarını engelleyen her türlü edim ekonomik şiddet; kişinin cinsel davranışlarını kendi rızası dışında sınırlayan, ya da istemsiz bir biçimde cinsel içeriğe ve davranışa maruz bırakan her türlü davranış ve tehdit ise cinsel şiddet olarak özetlenebilir.¹⁹ Bu şiddet türleri şiddetin aile içi, kadına yönelik ya da farklı tezahürlerinde ayrı ayrı ya da birlikte görülebilir.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramları esasında araştırma literatüründe kapsam itibarıyla farklılaşan ve kesişebilen iki ayrı sosyolojik olguya işaret etmektedir. Bu bölümde hukuksal olarak önemli olduğu düşünüldüğü için öncelikle bu kesişim ve farklılaşma birbirinden ayırt edilerek kavramlar daha çok hukuki yönden tanımlanmaya çalışılacaktır. Girişte tartışıldığı üzere aile içi ya da kadına yönelik boyutlarıyla şiddetin uluslararası ve ulusal mevzuata girişi, bir insan hakkı ihlali olarak tanımlanması görece yeni bir olgudur. Konunun özellikle uluslararası hukuk alanında geç yer edinmesinin temelinde özel alan-kamusal alan ayrımı yatmaktadır. Özellikle feminizmin kuramsal etkisiyle özel alan-kamusal alan tartışmaları bir yönüyle kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmalarında önemli bir alana ve soruna işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet çalışmalarında sorunun merkezinde genel anlamda kadının ev-özel alanla sınırlandırılmış rolleri, yetiştirilme pratikleri, sosyalleşme süreçleri incelenerek bunun kültürel olarak nasıl öğrenildiği, üretildiği, kuşaktan kuşağa aktarılarak yeniden üretildiği tartışılmaktadır.²⁰ Sorunla mücadelenin zorluğunun bu öğrenme sürecinin kültürel değil de biyolojik bir zorunluluk gibi çoğunlukla farkında olmadan yeniden üretilmesinden geldiği kabul edilmektedir.

¹⁹ Kurst-Swanger, K. Ve Petcosky, J: Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives. Oxford University Press, 2003.

²⁰ Connell, R. W.: Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (C. Soydemir, Çev.) Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2017.

Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet kavramlarının çalışıldığı, birinin diğerini öncelediği ya da farklılaştığı dönemlerde de yine toplumsal cinsiyet bakış açısının izi sürülebilmektedir. Bu bakımdan özellikle araştırma literatüründe konuya ilişkin ilk çalışmaların aile içi şiddet araştırmalarıyla olduğu ve konunun daha çok aile içi şiddete maruz kalan çocuklar özelinde incelendiği görülmektedir. İlk olduğu kabul edilen araştırma Kempe vd. tarafından hazırlanan “hırpalanmış çocuk sendromu” makalesidir.²¹ İlk kapsamlı ulusal aile içi şiddet araştırması ise Amerika’da 1975 yılında yapılmış ancak şiddet bütün biçimleriyle ele alınmadığı için feminist eleştirilere konu olmuştur. Kadına yönelik şiddetin ilk defa aile içi şiddetten bağımsız ayrı bir araştırmaya konu olması 1993 yılında Kanada İstatistik Kurumunun yaptığı “Kadına Yönelik Şiddet Alan Araştırması” ile olmuştur.²² Bu tarihin uluslararası mevzuatın gelişimiyle doğru orantılı olduğu görülmektedir.

A. Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet genel anlamda, bir aile bireyinin aynı aile içinde başka bir bireye şiddet uygulaması olarak tanımlanabilir. CEDAW 19 Numaralı tavsiye kararında aile içi şiddet kadına yönelik şiddetin bir biçimi olarak ele alınmış, aile içinde gizli kalması nedeniyle bütün şiddet türleriyle birlikte aile içindeki bütün yaşlardan kadınlara etkisinden bahsedilmiştir.²³ CEDAW tavsiye kararlarında, DEVAW ve İstanbul Sözleşmesinde müstakil bir aile içi şiddet tanımlaması yapılmamıştır. Bunun yerine hem İstanbul Sözleşmesinde hem de 6284 sayılı Kanunda ev içi şiddet tanımına yer verilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi madde 3(b) hükmünde ev içi şiddeti “*eylemi gerçekleştiren, mağdurla aynı ikametgahı paylaşmakta olsun veya olmasın veya daha önce paylaşmış olsun veya olmasın, aile içinde veya aile biriminde veya mevcut veya daha önceki eşler veya birlikte yaşayan*

²¹ Gelles, R. J.: Family Violence, R. L. Hampton, T. P. Gullotta, G. R. Adams, E. H. Potter III, & R. P. Weisberg (Editör), Family Violence: Prevention and Treatment Vol.1 Issues in Children's and Families' Lives (s. 1-24), Sage Publication, 1993, s.16.

²² Altınay, A. G. ve Arat, Y.: Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Punto Baskı Çözümleri, İstanbul 2008, s. 52-54.

²³ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, Madde 16-22, 1992. (<https://www.aile.gov.tr/media/35255/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

*bireyler arasında meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddet eylemleri*²⁴ olarak tanımlamaktadır. Tanımdan anlaşılacağı üzere ev içi şiddet esasında aile içi şiddeti de kapsamakta, aile dışı birliktelikleri ya da farklı aile formlarını ya da birliktelik bitse dahi bu bireylerin karıştığı şiddet vakalarını da ev içi şiddet kapsamında ele almaktadır.

6284 sayılı Kanun da benzer biçimde müstakil aile içi şiddet tanımına yer vermemiş, bunun yerine 2(b) maddesinde ev içi şiddeti “*Şiddet mağduru ve şiddet uygulayanla aynı haneyi paylaşmasa da aile veya hanede ya da aile mensubu sayılan diğer kişiler arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet*”²⁵ olarak tanımlamıştır. 4320 sayılı Kanunla birlikte değerlendirildiğinde 6284 sayılı Kanunda ev içi şiddet tanımının yer alması önemlidir. 4320 sayılı Kanun sıklıkla resmi nikah bağıyla kurulan birliktelikler üzerinden yorumlanarak uygulandığından aile içi vakalarla sınırlı kalmaktaydı. Diğer yandan Uygur, hukukun bütünsel olarak değerlendirilmesi gerektiğini, 4320 sayılı Kanun, CEDAW ile birlikte yorumlandığında, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Kanunun birlikte yorumundan farklı sonuçlara götürmeyeceğini ifade eder. Ancak bu durumun 6284 sayılı Kanunla hiçbir yenilik getirilmediği anlamına gelmediğini vurgular.²⁶ Aynı doğrultuda Karınca’da mevzuatın doğru yorumlandığında 2012 öncesi mevzuatın etkili mücadele için gerekli araçları verdiğini, 4320 sayılı Kanunun en önemli eksiğinin yalnızca polisiye tedbirler aracılığıyla şiddet sorununu çözmeye çalışmak olduğunu, bütüncül sosyal politika ve destek mekanizmalarını tanımlamada eksik kaldığını belirtmiştir.²⁷

Sosyolojik olarak aile tanımının literatürde kapsam olarak genişlediğini belirtmek gerekir. Farklı kültürlerde ve bağlamlarda aile olma formları değişmekte, farklı birlikte yaşam formları, çekirdek ve geniş aile formları, evlat edinilmiş çocuklar hatta evcil hayvanlar aile

²⁴ Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), 2011, Madde 3 (b). (<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

²⁵ 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 8 Mart 2012. (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

²⁶ Uygur, Gülriz, 2015, s. 209-210.

²⁷ Karınca, Eray, s. 138.

tanımına dahil edilmektedir. Bu çerçevede ev içi şiddeti ve farklı aile formlarını kapsamına alabilecek bir aile içi şiddet tanımının yapılmasının önemli olduğu son dönem çalışmalarda vurgulanmaktadır.²⁸

B. Kadına Yönelik Şiddet

Aile içi şiddet tanımında esasında bir cinsiyet vurgusu yoktur; aile ya da aile formunda bir birliktelik içerisinde tarafların birbirine uyguladığı şiddeti tanımlamakla birlikte, aile içerisinde daha dezavantajlı konumda olan çocuk ve kadınların şiddete maruz kalma riskinin arttığı bilinmektedir.²⁹ Kadına yönelik şiddet ise kapsamı itibarıyla sadece aile içerisinde ya da özel alanda meydana gelmez; cinsiyet temelli ayrımcılığa dayanır ve hem kamusal hem de özel alanda kadınlar şiddete maruz kalabilir.

Uluslararası mevzuata bakıldığında 1992 yılında yayımlanan CEDAW 19 numaralı tavsiye kararı madde 6'da genel açıklama başlığı altında toplumsal cinsiyete dayalı şiddet kavramı çerçevesinde kadına yönelik şiddetin tanımlandığı görülmektedir.

“6. Sözleşmenin (CEDAW) 1. maddesi kadına yönelik ayrımcılığı tanımlamaktadır. Buna göre ayrımcılık toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, yani bir kadının sırf kadın olması nedeniyle maruz kaldığı veya kadınları artan oranlarda etkileyen şiddeti de içermektedir. Bu şiddet, kadına fiziksel, zihinsel ya da cinsel yönden zarar veya acıya neden olan davranışları, bu davranışlara ilişkin tehditleri, zorlamayı ve özgürlüklerin kaybedilmesine neden olan diğer davranışları kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.”³⁰

Kadına yönelik şiddet CEDAW hükümleri çerçevesinde kadınların sırf kadın oldukları için uğradıkları her türlü şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bu şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı bir ayrımcılık biçimi olduğu vurgulanarak, ayrımcılıkla mücadele için taraf devletlerin

²⁸ Kurst-Swanger, K. ve Petcosky, J, s.5-7.

²⁹ Tezel Şahin, Fatma ve Kurtulmuş, Z.: Değişen Aile Yapısı, Aile İçi Roller ve Aile İçi İlişkiler, E. D. M. Korkmaz (Editör), Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet (s. 167-192), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2015, s. 185-186.

³⁰ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, Madde 16-22.

yükümlülükleri gereği, Sözleşmenin öngördüğü etkin mekanizmaları kurmaları ve işletmeleri gerekmektedir.

1993 yılında devletlerin kadına yönelik şiddeti ayrımcılık ve insan hakları ihlali olarak görmemesi ve etkin mücadele mekanizmalarını geliştirmemesinin de etkisiyle müstakil bir hukuki norm ihtiyacı ortaya çıkmış ve daha önce bahsi geçtiği üzere DEVAW oylamaya başvurulmaksızın BM Genel Kurulunda kabul edilmiştir. DEVAW’da yer alan kadına yönelik şiddet tanımı, olguyu bütün yönleriyle tasvir etmesi, kapsayıcı olması ve olgunun temelini toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliğe dayandırması bakımından önemlidir. Bildirgenin 1. maddesinde kadına yönelik şiddet “*ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin; kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma*”³¹ olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım şiddeti bütün türleri ile içermesi, kamusal-özel alan fark etmeksizin her ortamda ortaya çıkabildiğini vurgulaması, sadece fiziksel zararlarla sınırlı kalmayıp, şiddet tehdidinin bir tür şiddet, baskılama, zorlama ve ayrımcılık türü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.³²

CEDAW komitesi 2017 yılında yayımladığı 35 numaralı tavsiye kararında, “Komitenin 19 sayılı Genel Tavsiyenin kabulünden bu yana 600’den fazla değerlendirme raporu kabul ettiği”, bunların “açık biçimde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” içerdiğini ifade etmiştir. Kararın giriş bölümü 2. maddesinde “Uygulamanın teamül hukukuna uygun olması gerekliliği (opinio juris) ve devletlerin uygulamaları, toplumsal cinsiyete dayalı kadınlara yönelik şiddetin yasaklanmasının uluslararası teamül hukuku ilkesine evrildiğini”³³ belirterek madde 6 ve 7’de kadına yönelik şiddetin küresel ve yaygın bir

³¹ BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (DEVAW), 1993. (<https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/coktarafli-soz/bm/bm-19.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

³² Rittersberger-Tılıç, Helga: Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı (s. 119-130) içinde, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998, s. 120.

³³ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 2, 2017. (<https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-ceviri-Nazan-Moroğlu.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

sorun alanı olduğunu, devletlerin halen etkin mücadele için gerekli mevzuatı hazırlamadığı ya da yetersiz hazırladığı³⁴ ya da uygulamada yetersizlikler olduğunu, ekonomik öncelikler çıktığında mücadele için gerekli bütçenin ayrılmadığını, bu nedenle de “kadına yönelik şiddetin çoğunlukla cezasız kaldığı bir kültür oluştuğunu” vurgulamıştır. 9. maddede ise; her ne kadar 19 numaralı tavsiye kararında kadına yönelik şiddet toplumsal cinsiyet kaynaklı tanımlansa da daha açık biçimde ifade etmek üzere “kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet” ifadesini “bu tür şiddetin toplumsal cinsiyet temelli neden ve etkilerini açık bir biçimde ortaya koyan daha kesin bir terim” olduğu için tercih ettiğini belirtmektedir. 10. maddede bu şiddet türünün sonuçlarının önemine dikkat çekilmektedir:

“10. Komite, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti, kadınların erkeklere kıyasla ikincil konumlarını ve basmakalıp rollerini kalıcı hale getiren temel sosyal, siyasi ve ekonomik araçlardan biri olarak görmektedir. Komite, bu çalışma boyunca, bu şiddet türünün gerçek kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların Sözleşme ile

³⁴ T.C. Anayasa Mahkemesi 6284 sayılı Kanunun kabulüyle birlikte; “Şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasların düzenlendiği anlaşıldığını” ve “Anılan hükümler değerlendirildiğinde şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunanlar bakımından tek başına, kurulan hukuk sisteminin yetersiz olduğundan söz edilemeyeceğini” ifade etmektedir. Özlem Tuncel Kaya Başvurusu, B.N. 2013/8868, K.T. 10/3/2016, §53, 56). Yine bir başka kararda AYM “Kanun koyucu tarafından ailenin korunması ve kadına karşı şiddetin önlenmesi için etkili ve süratli bir yöntem izlenmesi, şiddete maruz kalan veya uğrama tehlikesi altında olan kişinin gecikmeksizin korunması amacıyla Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle (bkz. § 20) belirlenen standartlara uygun olarak 6284 sayılı Kanun hükümleri ihdas edilerek yürürlüğe konulmuştur. 6284 sayılı Kanun kapsamında, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esaslar ile yaptırımların düzenlendiği görülmektedir. Buna göre devletin koruma yükümlülüğü çerçevesinde gerekli yasal altyapının oluşturulduğu anlaşılmaktadır” demektedir. (Semra Özel Üner Başvurusu, B.N. 2014/12009, K.T. 26/10/2016, §39)

güvence altına alınan insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmaları önünde önemli bir engel olduğunu açıkça ortaya koymuştur."³⁵

CEDAW 35 numaralı tavsiye kararı bir ayrımcılık biçimi ve insan hakları ihlali olarak kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti açık ve net bir biçimde tanımlaması, Sözleşmeye taraf devletlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olarak genel yükümlülüklerini netlikle belirlemesi bakımından önemlidir.

Uluslararası bağlamda son olarak İstanbul Sözleşmesindeki kadına yönelik şiddet tanımını incelemekte fayda vardır. Her ne kadar 20 Mart 2021 tarihinde 31429 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Türkiye Cumhuriyeti bakımından feshedilmiş olsa da incelenen başvurular Sözleşme feshedilmeden önce yapılmıştır. İncelenen kararların başvuruları 2013 ila 2020 yılları arasında yapılmıştır. Dolayısıyla alt mahkemeler bakımından Sözleşme hükümleri geçerli olmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi madde 3(a)’da kadına yönelik şiddeti tanımlar:

“-kadına karşı şiddetten-, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılacaktır.”³⁶

Yine Sözleşmenin 3(d) maddesinde kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık tanımlanarak *“bir kadına karşı, kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları orantısız bir biçimde etkileyen şiddet olarak anlaşılacağı*”³⁷ belirtilmiştir.

Türkiye’nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelerle birlikte, İstanbul Sözleşmesi esas alınarak hazırlanan 6284 sayılı Kanunda ise kadına yönelik şiddet tanımına madde 2(ç) hükmünde yer verilmiştir. Buna göre “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya

³⁵ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No.35, Madde10.

³⁶ İstanbul Sözleşmesi, Madde 3(a).

³⁷ İstanbul Sözleşmesi, Madde 3(d).

kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı”³⁸ ifade etmektedir. Kanunun 2. maddesinde şiddetin farklı biçimleriyle tanımlanması önemlidir. Kanun;

*“Madde 2 (d): Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı”*³⁹ şiddet olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu tanımda şiddet eyleminin gerçekleşmesi gerekmekte, her tür şiddet tehlikesi/ tehdidi/ riski de Kanun kapsamına alınmaktadır.

III. CEDAW İLE TANIMLANAN ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLER VE 6284 SAYILI KANUN KAPSAMINDA GELİŞTİRİLEN MÜCADELE MEKANİZMALARI

Şiddet, buraya kadar tartışıldığı üzere yaygın olarak kadınlar tarafından yaşandığı ve çoğunlukla kültürel olarak şiddetin kadınlara yönelik biçimlerinin hukuk dışı normlarla meşrulaştırılarak normal, olağan, doğal karşılandığı; kadınlara yönelen şiddet içeren tutum ve davranışların devlet kanallarına kolaylıkla bildirilemediği, bildirildiğinde de cezasızlıkla sonuçlandığı için önemli bir sorundur. Şiddet nedeniyle kadınların sağlığı bozulmakta, fiziksel ve duygusal olarak zarar görmekte ya da uç formuyla hayatlarını kaybedebilmektedirler. Kadınların maruz kaldığı şiddet nedeniyle başta yaşam hakkı olmak üzere, eşitlik hakkı, özgürlük ve güvenlik hakkı, işkenceden, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı ceza veya muameleden korunma hakkı, ulaşılabilir en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık düzeyine erişim hakkı, kendi hakkında karar verme hakkı, ifade özgürlüğü hakkı, yasalar önünde eşit korunma hakkı, her türlü ayrımcılığa uğramama hakkı, evleneceği kişiyi seçme hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı, mülkiyet edinme hakkı ve seyahat etme hakkı gibi pek çok temel insan hakkı ihlal edilmektedir.⁴⁰ Bu bağlamda başta BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi olmak üzere,

³⁸ 6284 sayılı Kanun, Madde 2-(ç)

³⁹ 6284 sayılı Kanun, Madde 2-(d)

⁴⁰ UNFPA, Kolluk Eğitimleri Eğitici El Kitabı, Ankara 2018, s.121.

CEDAW, DEVAW ve CEDAW 12, 19 ve 35 numaralı tavsiye kararları uluslararası yükümlülükleri belirlemektedir. Bu bölümde özellikle CEDAW çerçevesinde uluslararası yükümlülükler ortaya konularak 6284 sayılı Kanun değerlendirilecektir.

A. CEDAW Hükümleri Çerçevesinde Devletin Yükümlülükleri

CEDAW, tavsiye kararları paranteze alındığında kadına yönelik ayrımcılık biçimlerini, neden olduğu hak ihlallerini ve bu ayrımcılığın toplumsal kökenlerini tanımlaması bakımından önemlidir. Kavramlarda tartışıldığı üzere kadına yönelik şiddetin bir ayrımcılık biçimi olarak Sözleşme kapsamında yorumlanması gerekliliği daha sonra yayımlanan tavsiye kararlarıyla olmuştur. Sözleşme salt bir eşitlik fikrinden yola çıkmaz; ayrımcılık biçimlerinin baskı, zorlama ve şiddet edimlerinin kadınların insan haklarını ihlal ettiğini, kültürel temellerinden ötürü devletin bu ayrımcılık biçimleriyle gerekirse pozitif yükümlülükler alarak mücadele yürütmesi ve önleyici birtakım yükümlülükler alması gerektiğini vurgular.⁴¹ Sözleşmenin 1. maddesinde cinsiyete dayalı ayrımcılık oldukça geniş bir biçimde tanımlanmıştır:

“1. Bu Sözleşmenin amacı bakımından kadınlara karşı ayrımcılık terimi kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer alanlardaki hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet ve kısıtlama anlamına gelir.”⁴²

Tanımdan hareketle kadına yönelik şiddetin de bir ayrımcılık biçimi olduğu yorumu kolaylıkla yapılabilir olsa da konunun daha net sınırlara ulaşması DEVAW ile olmuştur.⁴³ CEDAW 12 numaralı tavsiye kararı kadına yönelik şiddet başlığını taşır ve taraf devletlere Sözleşme maddeleri gereği şiddet vakalarını da rapor etme tavsiyesinde bulunulur:

⁴¹ Acar, Feride, s.63.

⁴² CEDAW, Madde 1. (<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

⁴³ Berktaş, s.48-49.

“Sözleşmenin 2, 5, 11, 12 ve 16. maddelerinin, taraf devletlerin kadınları aile içinde, işyerinde veya toplumsal hayatın herhangi bir düzeyinde kendilerine yönelik her türlü şiddetten korumak amacıyla hareket etmesini gerektirdiğini göz önünde tutarak....

Taraf Devletlerin Komiteye sundukları periyodik raporlara aşağıdaki bilgileri dahil etmelerini tavsiye etmektedir:

1. Kadınların günlük hayatta karşılaştıkları her türden şiddet vakasına karşı (cinselliğe dayalı şiddet, aile içi istismar, işyerinde cinsel taciz, vb.) kadınları korumaya yönelik yürürlükteki mevzuat;

2. Bu şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla alınan diğer tedbirler;

3. Saldırı veya istismar mağduru kadınlara yönelik mevcut destek hizmetleri;

4. Kadınlara yönelik her türden şiddet vakasına ve bu şiddet mağduru kadınlara ilişkin istatistiki veriler.”⁴⁴

Bu kapsamda 12 numaralı tavsiye kararı ile hem kadına yönelik şiddetin de bir ayrımcılık türü olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiş, hem de taraf devletlerin Komiteye sundukları raporlarına bu ayrımcılık biçimine mevzuatlarında nasıl yer verdiklerini, önleyici tedbirlerini, mağdurlara sundukları destek hizmetlerini ve şiddetin yaygınlığını ölçmek üzere oluşturmaları gereken istatistiki verileri eklemeleri hatırlatılmıştır. Komitenin 19 numaralı tavsiye kararı 2. maddede, rapor etme tavsiyesi hatırlatılarak 4. maddede komiteye sunulan bu raporlar değerlendirilir:

“4. Komite, taraf devletlerin sundukları tüm raporların, kadınlara yönelik ayrımcılık ile toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve insan hak ve özgürlüklerinin ihlali arasındaki yakın ilişkiyi yeterli derecede yansıtmadığı kararına varmıştır. Sözleşmenin amacına ulaşabilmesi için, taraf devletlerin kadınlara yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla olumlu tedbirler alması gerekmektedir.”⁴⁵

6. maddede CEDAW hükümlerinin doğrudan şiddetin ayrımcılık biçimi olduğunu vurgulamasa dahi toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir ayrımcılık biçimi kabul edilerek Sözleşmenin hükümlerinin ihlal

⁴⁴ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 12, 1989. (<https://www.refworld.org/docid/52d927444.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

⁴⁵ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, madde 4.

edileceği anlamını taşıdığı için altı çizilmektedir. “*Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, ilgili Sözleşme hükümleri açıkça şiddeti vurgulamasa da, bu hükümlerin ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.*”⁴⁶ 7. maddede ise şiddetin uluslararası insan hakları hukukuna göre kadınların temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği belirtilerek yaşama hakkı, işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya maruz kalmama hakkı, uluslararası veya ülke içi silahlı çatışma zamanlarında insani normlara göre eşit koruma hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, kanun kapsamında eşit korunma hakkı, aile içinde eşitlik hakkı, ulaşılabilecek en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma hakkı, adil ve elverişli çalışma koşulları hakkı ihlal edilen haklar arasında sıralanmıştır.

19 numaralı tavsiye kararının 8. maddesinde şiddet failinin kamu otoriteleri de olabileceği bu tür bir şiddet edimi gerçekleştirildiğinde devletlerin uluslararası insan hakları hukuku ve diğer insan hakları sözleşmelerini ihlal etmeme yükümlülükleri olduğu hatırlatılmıştır. 9. maddede taraf devletlerin yükümlülüğünün “*sadece kadına yönelik ayrımcılığın ürünü olan şiddet eylemlerinde bulunmamakla sınırlı kalmadığı, kadınların bu tür şiddetten ve ayrımcılığın diğer formlarından uzak tutulabilmesi adına gerekli bütün önlemleri almakla da yükümlü olduğu*”⁴⁷ vurgulanmaktadır. Devletlerin, hak ihlalini önlemek ve şiddet eylemlerini soruşturmak, cezalandırmak ve gerekli tazminatları sağlamak üzere “gereken özeni” göstermezlerse kişilerin bireysel eylemlerinden de sorumlu tutulacağı belirtilir. Devletlerin “gereken özeni gösterme yükümlülüğü” 9. maddede açıklıkla belirtilmektedir: Buna göre devlet organları kadınlara yönelik ayrımcılıkla sonuçlanacak şiddet edimlerinden imtina edecek, bu tür şiddeti önlemek adına gerekli bütün önlemleri hem toplumsal hem hukuki düzlemde almak üzere pozitif sorumluluklarını üstlenecek, hak ihlali gerçekleştiğinde ise eylemleri soruşturma, cezalandırma ve gerekli tazminleri sağlamak üzere “*etkin soruşturma yükümlülüğü*” nü yerine getirecektir. Bu süreci işletirken ise 11. maddede açıklanan toplumsal koşul ve sonuçları gözeterek hareket edecektir. 11. maddede geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin gelenek, örf, adet ve inanç temelinde yani kültürel olarak üretildiği, bu rollerin kadınları zaman zaman toplumlarda ikincil konuma sürüklediği, aile içi şiddet ve istismar, zorla evlendirme, asit saldırıları, çeyiz ölümleri ve

⁴⁶ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, madde 6.

⁴⁷ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, madde 9.

kadın sünneti gibi şiddet veya zorlama içeren ayrımcılık ve hak ihlaliyle sonuçlanan edimlerin sürdürülmesine neden olduğu ifade edilmektedir. 12. ila 23. maddelerde kadınlara uygulanan özellikle ekonomik şiddet ve cinsel şiddet biçimleri detaylandırılarak ayrımcılık ve insan hakları ihlalleri ile ilişkisi kurulmaktadır. Kısaca 19. tavsiye kararı 9. maddede devletlerin özen gösterme ve etkin soruşturma yürütme yükümlülüklerine dikkat çekildiği, 10. ila 23. maddelerin ise CEDAW'ın ayrımcılığa ilişkin yükümlülüklerinin kadına yönelik şiddetle ilişkisi ve devletlerin bu ilişkiyi nasıl kuracakları hakkında ayrıntılı bir izah olduğu söylenebilir. Kültürel temelli açıkladığı kadına yönelik şiddet sorunuyla mücadele etmek üzere taraf devletlerin yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri için 24. maddede özel tavsiyelerde bulunur. Bunlardan bazıları şöyledir:

“(a) Taraf devletlerin ister kamusal ister özel yaşamda meydana gelsin, toplumsal cinsiyete dayalı her türden şiddetle mücadele etmek amacıyla uygun tedbirleri alması gerekmektedir;

(b) Taraf devletlerin, aile içi şiddet ve istismar, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer cinsiyete dayalı şiddete karşı yasaların tüm kadınlara yeterli korumayı sunmasını ve kadınların bütünlüğü ve itibarına saygı duymasını sağlanması gerekmektedir. Mağdurlara, uygun koruyucu hizmetlerin ve destek hizmetlerinin sağlanması gerekmektedir. Adli ve uygulayıcı personel ile kamu görevlilerinin toplumsal cinsiyete dayalı bir şekilde eğitilmeleri, Sözleşmenin etkin uygulanabilmesi için zaruridir;”⁴⁸

Devletlerin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerine karşı yasalarla yeterli ve gerekli tedbirleri alması, şiddet ortaya çıktığında ise mağdurlar için uygun koruyucu ve destek hizmetlerinin sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Mücadele mekanizmalarında çalışan kamu görevlilerinin toplumsal cinsiyete duyarlı eğitiminin etkin mücadele için önemli olduğu belirtilmektedir. 90'lı yıllarda konuya ilişkin bütüncül politikalar önermesi bakımından bu hususların önemli olduğu düşünülmektedir.

“(c) Taraf devletlerin, şiddetin boyutu, neden ve sonuçları ve şiddeti önlemede ve şiddetle mücadelede alınan tedbirlerin etkinliği hakkında yapılan istatistik ve araştırma derlemelerini teşvik etmesi gerekmektedir;

⁴⁸ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, madde 24 (a), (b).

(e) *Taraf devletlerin, raporlarında, kadına yönelik şiddeti sürdüren davranış, gelenek ve uygulamaların niteliği ve boyutunu ve bunun sonucu ortaya çıkan şiddet biçimlerini belirlemesi gerekmektedir. Şiddetin üstesinden gelmek için aldıkları tedbirler ve bu tedbirlerin sonuçları hakkında rapor hazırlamaları gerekmektedir;*

(i) *Tazminat dahil olmak üzere etkin şikâyet süreçleri ve çözüm mekanizmalarının sağlanması gerekmektedir;*

(k) *Taraf devletler, mülteciler, özel eğitilmiş sağlık personeli, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerini kapsayacak şekilde, aile içi şiddet, tecavüz, cinsel saldırı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin diğer biçimlerine maruz kalmış kadınlar için gerekli hizmetler oluşturmalı ya da bu türden hizmetleri desteklemelidir;*

(o) *Taraf devletlerin, şiddet mağdurları için sağlanan hizmetlerin kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar tarafından erişilebilir olmasını ve yalıtık toplumlara gerekli olduğu takdirde özel hizmet sunulmasını sağlaması gerekmektedir;*⁴⁹

Yukarıda sıralanan maddelerde toplumun farklı kesimlerinde ve bölgelerinde, farklı sosyoekonomik düzeydeki kadınların da gözetilerek toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eğitimlerin verilerek önleyici çalışmalar yapılması, adli hizmetlerin, sosyal, ekonomik, psikolojik destek hizmetlerinin erişilebilir olmasını sağlamak, kapalı topluluklar için bu konularda gerekli özel hizmetlerin planlanarak sunulması gibi konularda devletlere birtakım ödevler verilmiştir. Ayrıca hem kanıt temelli politika geliştirmek ve yasal çalışmalarını bu çerçevede sürdürmek hem de elde ettiği verilerle geliştirdiği politikaların işlerliğini denetlemek üzere topluma özgü şiddetin neden ve sonuçları hakkında data oluşturma ve düzenli araştırmalar yürütme ya da bu tür araştırmaları destekleme konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur.

“(p) *Kadınları şiddete karşı korumaya yönelik tedbirler, eğitim ve istihdam olanaklarını içermeli ve aile içi işçilerin istihdam durumlarının izlenmesini sağlamalıdır;*

(r) *Aile içi şiddetle mücadele etmeye yönelik tedbirlerin şunları içermesi gerekmektedir:*

(i) *Gerekli olduğu durumlarda cezai müeyyideler ve aile içi şiddet vakaları için medeni usul hukuku yolları;*

⁴⁹ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, madde 24 (c), (e), (i), (k), (o).

(ii) *Namus nedeniyle aile üyesi kadınlara yönelik işlenen saldırı veya cinayetleri haklı gösteren yasaların kaldırılması;*

(iii) *Mülteciler, danışmanlık ve rehabilitasyon programlarını kapsayacak şekilde, aile içi şiddet mağdurlarının emniyet ve güvenliklerini sağlayan hizmetler;*

(iv) *Aile içi şiddet faillerine yönelik rehabilitasyon programları;*

(v) *Ensest ilişkilerin ve cinsel istismarın görüldüğü ailelere yönelik destek hizmetleri;*

(v) *Taraf devletlerin raporlarının, kadına yönelik şiddeti önlemek üzere alınmış yasal, önleyici ve koruyucu tedbirlere ve bu tedbirlerin etkinliğine ilişkin bilgileri içermesi gerekmektedir.*⁵⁰

Diğer maddelerde, özellikle son tavsiyede konuya ilişkin tedbirlerin koruyucu ve önleyici olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Şiddete uğrayan kadınların sadece adli süreçlerle güvenliğinin sağlanması değil, sosyal ve ekonomik destek mekanizmalarının kurularak dezavantajlı konumlarının giderilmesi için fiziksel ve psikolojik sağlık hizmetleriyle, ekonomik ve sosyal bakımlardan desteklenmesinin sağlanması devletlere ödev olarak yüklenmiştir.

CEDAW, 12 ve 19 numaralı tavsiye kararlarında etkin mücadele edilebilmesi için tavsiye niteliğinde ancak CEDAW hükümleri gereği yükümlülük olarak tanımlanmadığında ciddi ihlallere de neden olabilecek hususlar açıklanmıştır. Toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddetle etkin mücadele edilmediğinde ortaya çıkacak ayrımcılıklar ve bu ayrımcılıkların neden olacağı ihlalleri önlemenin “*devletler açısından uluslararası bir hukuk normu olarak kabul edildiği*”⁵¹ 14 Temmuz 2017 tarihinde Komitenin aldığı 35 numaralı tavsiye kararında belirtilmiştir. Acar, tavsiye kararlarının doğrudan bağlayıcı olmadığını, kadına yönelik ayrımcılığın ve şiddetin nasıl yorumlanması gerektiğini belirtmesi bakımından devletler üzerinde etkisinin dolaylı olduğunu belirtir.⁵² Diğer

⁵⁰ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, Madde 24 (p), (r), (v).

⁵¹ Moroğlu, Nazan: Birleşmiş Milletlerden Şiddetle Mücadelede Kararlı Bir Adım CEDAW Genel Tavsiye No. 35, 2018. (<https://nazanmoroglu.com/wp-content/uploads/2018/11/CEDAW-Genel-Tavsiye-No.-35.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

⁵² Acar, Feride, s.68.

yandan 35 numaralı tavsiye kararından önceki durum değerlendirildiğinde, kendi başına yaptırımı olmasa da özellikle 12 ve 19 numaralı tavsiyelerin bölgesel insan hakları mahkemeleri aracılığıyla devletler üzerinde bir yaptırım tesis edebildiği, 2009 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) Opuz-Türkiye davasında açıklıkla görülebilmektedir.⁵³ Dava, CEDAW'a atıfla devletin şiddet mağdurunu korumak ve şiddetin tekrarını önlemek bakımından gereken özeni göstermediği gerekçesiyle Türkiye aleyhine sonuçlanmıştır. Yine 2017, 35 numaralı tavsiye kararında da konunun uluslararası hukuk normu haline geldiği 2. maddede belirtilirken Opuz-Türkiye davası örnekler arasında yer almıştır.

35 numaralı tavsiye kararının içeriğine bakıldığında 19 numaralı tavsiye kararında belirtilen hususların açıldığı, daha belirgin ve açık bir biçimde hukuk normlarına yansıtıldığı görülmektedir. Yine kararın 2. maddesinde 19 sayılı genel tavsiyenin konunun uluslararası norm haline gelmesinde “*ana katalizatör niteliğinde*” olduğu ifade edilmiştir. 3. maddede 35 numaralı tavsiyenin amacı niteliğinde “*19 sayılı genel tavsiyenin kabul edilmesinin 25. kuruluş yıldönümünde, taraf devletlere, toplumsal cinsiyete dayalı kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasını hızlandırmayı amaçlayan ek bir rehber oluşturma kararı alındığı*”⁵⁴ belirtilmiştir. Madde 8’de belgenin 19 numaralı tavsiyede yer alan bilgileri güncellediğini ve kapsam olarak bu tavsiyeye ek olarak okunması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda ek olarak vurgulanan bazı hususlar burada ele alınacaktır. 12. maddede kadınların farklı olduğu ve farklılıklarına dayalı olarak duruma özgü nitelikleri göz önüne alınarak uygun politikaların geliştirilmesi gerekliliği belirtilir. 14. maddede kadınların toplumsal cinsiyet temelli şiddetten yaşam döngülerinin her aşamasında etkilendiği bu nedenle kadın kavramının kız çocuklarını da kapsadığı vurgulanır. 16. madde kadına yönelik şiddet suçlarının bazı boyutlarda işkence, zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ile eşdeğer olduğu vakalardan örneklerle atıfla açıklanmaktadır: “*Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet dayalı şiddet, tecavüz, aile içi şiddet veya zararlı uygulamalar da dahil belli durumlarda işkence, zalim, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ile eşdeğerdir. Bazı durumlarda, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, uluslararası suçları da içerebilir.*”⁵⁵ Madde 17’de bu ilişkinin kurulabilmesi için “*toplumsal*

⁵³ Ertürk, Yakın, s.31.

⁵⁴ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 3.

⁵⁵ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 16.

cinsiyet hassasiyeti olan bir yaklaşım” ile vakaların değerlendirilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

35 numaralı genel tavsiye kararının üçüncü bölümü taraf devletlerin yükümlülüklerini CEDAW yükümlülüklerine atıfla düzenlemektedir. Taraf devlet yükümlülüğünün iki kapsamı olduğu belirtilmektedir: *“Bu tür şiddetin (a) bir taraf devletin veya aktörlerinin ve (b) devlet dışı aktörlerin eylemleri veya ihmallerinden kaynaklanması”*⁵⁶

Devlet aktörlerinin eylem ve ihmallerine ilişkin sorumluluklara bakıldığında öncelikle yasama, yürütme ve yargı birimlerindeki görevlilerin eylem ve ihmalleri dahil olmak üzere, taraf devletin bütün aktörlerinin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet teşkil eden eylem ve ihmallerinden sorumlu olduğu belirtilir. Yasa, politika, program ve prosedürlerin kadına karşı ayrımcılık yapmamasını sağlamanın yanı sıra, *“kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı her türlü şiddet formunu belirtmek adına etkili ve erişilebilir bir yasal ve hizmet çerçevesi”* sunması gerekliliği belirtilir.⁵⁷

Taraf devletlerin, bütün aktörlerinin bu tür eylem ve ihmali önlemek üzere gerekli eğitimleri vermekle yükümlü olduğu ifade edilir ve; *“kamu makamları tarafından hata, ihlal veya ihmal teşkil eden durumlar da dahil olmak üzere kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet vakalarında uygun yasal veya cezai yaptırımları araştırmak, mahkemeye vermek ve uygulamaktan ve bunun yanı sıra düzeltilmesini sağlamaktan sorumludur. Bunu yaparken, kadınların farklılığı ve bundan doğan çoklu/kesişimsel ayrımcılık riskleri de göz önünde tutulmalıdır.”* hükmüne uluslararası mevzuata atıflar yapılarak kararda yer verilir.⁵⁸

24, 25 ve 26. maddelerde taraf devletlerin, devlet dışı aktörlerin eylem ve ihmallerinden kaynaklanan sorumlulukları geniş bir biçimde açıklanmaktadır. 24 (b) maddesi 19 No.’lu tavsiye kararında da geçen gerekli özeni gösterme yükümlülüğünü ayrıntılı olarak açıklaması bakımından önemlidir. Buna göre, CEDAW 2 (e) maddesine atıfla devletin kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadele etmek ve önlemek için gerekli bütün önlemleri alması gerekliliği belirtilerek bu yükümlülüğün

⁵⁶ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 21.

⁵⁷ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 22.

⁵⁸ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 22.

özel yükümlülük olarak anıldığı ve Sözleşmeyi bütün olarak desteklediği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla her türlü ayrımcılıkta ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dayalı şiddetle etkin mücadele yürütmek üzere ilgili bütün iş ve işlemlerinde devletin gereken özeni gösterme yükümlülüğüne bütüncül bakmanın önemi vurgulanmış olmaktadır. Taraf devlet, “*devlet dışı aktörlerin kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle sonuçlanan eylemleri veya ihmalleri için uygun önlemleri alamaz ve bunun yanı sıra araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamaz ise bundan sorumlu olacaktır.*”⁵⁹ ibaresi devletlerin şiddeti önlemek için bütün önlemleri alması yükümlülüğünü, alınan önlemlere rağmen şiddet vakasıyla karşılaştığında bunu etkin bir biçimde araştırıp soruşturmadığında, adli süreci işletmediğinde, cezalandırmadığında ve tazminini sağlamadığında bütün eylem ve oluşan ihmallerden sorumlu tutulacağını net ve açık biçimde ifade etmektedir. Yine aynı maddede sadece şiddet edimleri değil, şiddet tehdidine karşı da proaktif bir rol benimsemesi gerekliliği yine gereken özeni gösterme kapsamında değerlendirilmiştir:

“*Teşkilatları şiddet tehlikesini bildiğinde veya bilmesi gerektiğinde... uygun önlemleri alamazsa veya bu eylemlerin muhataplarının mağduriyetlerini tazmin etmek için bu eylemleri araştıramaz, mahkemeye veremez, cezalandıramaz ve düzeltilmesini sağlayamazsa, kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerine örtülü izin vermiş veya teşvik etmiş olacaktır. Bu ihmaller veya ihlaller insan hakları ihlalleridir.*”⁶⁰

26. maddede özen gösterme ilkesini yerine getirmek üzere;

“*...devlet veya devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet biçimlerini ortadan kaldırmaya yönelik olarak anayasal düzey de dahil olmak üzere; yasal normların formüle edilmesi, genel politikaların, programların, kurumsal çerçevelerin ve gözetim mekanizmalarının geliştirilmesi...*”⁶¹ gerekliliği vurgulanmaktadır. Buna göre taraf devletlerin yasama organlarına bütün kanunları toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık konusunda gerektiğinde yeniden düzenlemesi, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin örf, adet, gelenek veya inanç gibi geleneksel normlara atıfla yaptırımsız kaldığı ya da orantısız cezalandırıldığı mevzuatı Sözleşme ile

⁵⁹ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 24 (b).

⁶⁰ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 24 (b).

⁶¹ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 26.

uyumlu hale getirerek, bu tür şiddet biçimlerini yasaklayan yasalar oluşturulması, şiddete maruz kalan bireyin “*hak sahipleri olarak*” değerlendirilerek gerekli yaptırım ve iyileştirmeler de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı hükümlerle bu bireylere yasal koruma sağlanması gerekliliği ifade edilmektedir.⁶²

Yürütme organına ise bütün aktörlerle iş birliği ve koordinasyon içinde yürütülecek politikalarla ilgili gerekli bütçeyi sağlamak yükümlülüğü verilmektedir. “*Taraf devletler, kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korumak, tekrarını önlemek ve tüm mağdurların /şiddete maruz kalanların iyileştirilmesi için bütçe sağlamak için erişilebilir, uygun maliyetli ve yeterli hizmetler sunmalıdır.*”⁶³ Erişilebilir, uygun maliyetli ve yeterli hizmetin sunumu için gerekli bütçeyi sağlamak, hizmetler verilirken kamu görevlilerinin ihmali, yetersizliği ya da suç ortaklığında gerekli soruşturma ve yaptırımı sağlamak yine yürütme düzeyinde devletin yükümlülükleri arasında sayılmaktadır. Burada şiddetin tekrarını önlemek hususu dikkat çekmektedir. İkincil mağduriyetlerin oluşmasını önlemek İstanbul Sözleşmesinde vurgulanan hususlardan biridir. Şiddete maruz kalan ya da şiddete uğrama tehlikesi olan bireyden devlet bir kez haberdar olduğunda, ani gelişen olaylara müdahale kabiliyeti geliştirmeli, gecikmeksizin olaya müdahale ederek mağduru şiddetin farklı bir görünümünden ya da tekrarından koruması gerekmektedir. Bu husus 6284 sayılı Kanunda gecikmesinde sakınca bulunan hal kapsamında değerlendirilmektedir.⁶⁴

Yargı düzeyinde taraf devletin, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerinden kaçınması, bu şiddeti cezalandıran ceza hükümlerini uygulaması, uygularken tarafsız ve adil olması, kararlarında “*toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından veya uluslararası hukuk da dahil olmak üzere yasal hükümlerin ayrımcılığa yol açan şekilde yorumlanmasından etkilenmemesini*” sağlama yükümlülükleri belirtilmektedir.⁶⁵

Kararın son maddeleri bazı tavsiyeler içermektedir. Bu tavsiyelerde özetle toplumsal cinsiyet eşitliğinin devletin farklı formel ve enformel sektörlerinde bütüncül bir biçimde uygulanacak ana akım

⁶² CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 26 (a).

⁶³ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 26 (b).

⁶⁴ Bkz. 6284 sk. Madde 3(2) ve 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği, Madde 3(c).

⁶⁵ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 26 (c).

politika ile sağlanması gerekliliği, toplumun tamamında ve her sektörde topyekûn mücadele ile ayrımcılığı önlemekle ilgili yükümlülüklerin etkin bir şekilde alınabileceği, yine toplumun bütününe, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ayrımcılık yarattığına ilişkin farkındalık geliştirmek üzere eğitimin her kademesinde yer verilmesi gerekliliği, konuyla ilgili doğrudan veya dolaylı hizmet veren aktörlerin eğitiminin önemi vurgulanmaktadır. Kovuşturma ve Ceza başlığında yer alan 45. madde arabuluculuk faaliyetlerine değinmektedir. Buna göre;

“45. Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda, arabuluculuk ve uzlaşma dahil olmak üzere, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına gitmenin zorunlu olmamasını temin etmek. Bu yolların kullanımı, kesinlikle, yalnızca uzmanlaşmış bir ekibin öncesinde yaptığı bir değerlendirme ile şiddet mağdurlarının /şiddete maruz kalanların özgür ve bilgilendirilmiş onayı sağlandığında ve mağdur veya aile bireyleri için herhangi bir risk göstergesi olmadığı zaman düzenlenmeli ve bu yola başvurulmasına izin verilmelidir. Alternatif çözüm yolları, kadın mağdurlara/şiddete maruz kalanlara güç sağlamalı ve özellikle kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olaylarını anlaması ve buna yeterince müdahale edebilmeleri için eğitilmiş uzmanlar tarafından; kadın ve çocuk haklarının yeterince korunması sağlanarak ve ayrıca kadınların herhangi bir önyargıyla yeniden mağdur edilmeleri önlenmelidir. Bu alternatif çözüm yolları, kadınların adalete, mahkemelere erişimine engel teşkil etmemelidir.”⁶⁶

Bu maddeye göre arabuluculuk çözümleri toplumsal cinsiyete dayalı şiddet başvurularında zorunlu olmayacak, bu kapsamda yeniden mağdur edilmeleri önlenecek şekilde iş ve işlemleri yürütülecek ve bu yolla adalete erişime engel olacak biçimde hizmet modeli geliştirilmeyecektir.

Devlet bu tür şiddete maruz kalan kadınlar için etkili tazminat sağlamakla hem maddi tazminat hem de destek hizmetlerini kullanarak tam iyileşmesini sağlamak üzere gerekli bütün hizmetlere erişimini sağlamakla yükümlü tutulmuştur. *“Bu tür tazmin yolları, yeterli, hızla belirlenen, bütünsel ve çekilen zararın ağırlığına orantılı olmalıdır.”⁶⁷*

CEDAW hükümleri, 35 numaralı tavsiye kararıyla birlikte incelendiğinde kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı sonucu

⁶⁶ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 45.

⁶⁷ CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, Madde 46.

oluşan şiddetle mücadele ederken taraf devletleri; toplumsal cinsiyet eşitliği duyarlı politikalar geliştirerek, yasaları bu perspektiften gözden geçirerek, bu tür şiddeti yasaklayan ve önleyen, ortaya çıktığında ya da çıkma tehlikesi olduğunda bütün aktörlerin devlet sorumluluğunda koordine edildiği ve işbirliği içinde çalıştığı, özel durumlara özgü tedbirlerin alındığı, kanıt temelli politikaları oluşturma ve izleme faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere istatistiklerini oluşturduğu, gerektiğinde konuyla ilgili araştırmaları desteklediği bütüncül mekanizmaları kurmak ve etkin işlemlerini sağlamakla yükümlü kılmaktadır. Anayasamızın 90. maddesinde “*usulüne uygun yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır*”⁶⁸ hükmü bulunmaktadır. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmaların kanun hükmünde olduğu, bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamayacağı da belirtilmektedir.

CEDAW içerik olarak İstanbul Sözleşmesi ile karşılaştırıldığında devlete verdiği yükümlülükler bakımından benzerdir. Dolayısıyla İstanbul Sözleşmesi’ne taraf olunmasa dahi kadına yönelik şiddetle mücadelede devletin uluslararası insan hakları hukukuna göre kadınlara yönelik nasıl politika geliştirmesi ve uygulaması gerektiği, uygulamada gözetmesi gereken ilkeler ve devletin yükümlülükleri CEDAW’la ve sonrasında alınan tavsiye kararlarıyla belirlenmiş olmaktadır. Uygur, bu hususta; CEDAW, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” ve Başbakanlık 2006/17 sayılı Genelge ile birlikte okunduğunda İstanbul Sözleşmesi’yle birlikte okunması zaruri olan 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”dan farklı bir noktada durmadığını, sadece yoruma açık hususları “*daha açık ve belirgin bir şekilde hukuk normlarına yansıtılmış*” olduğunu belirtmektedir.⁶⁹

⁶⁸ Bkz. Anayasa, 90, 7 Mayıs 2004 tarihinde yapılan değişiklik.

⁶⁹ Uygur, Gülriz, s. 209-210.

B. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

2012 yılında yayımlanan 6284 sayılı Kanun, ülkemizde aile içi ve kadına yönelik şiddetle etkili mücadele etmek üzere gerekli kapasiteleri kurmak ve işletmek için bütüncül ve çok aktörlü bir yaklaşımla koruyucu ve önleyici hizmetleri tanımlamıştır. Kanun özellikle taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerin gereklerini yerine getirmek üzere başlatılan mevzuat çalışmalarının bir çıktısı olarak görülebilir. Mağdurlara verilecek hizmetlerin uluslararası mevzuat esas alınarak Kanunda yer aldığı, sağlanacak adli ve sosyal hizmetlerde “*insan haklarına dayalı, kadın-erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun, adil, etkili ve süratli*” bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği, kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddeti engelleyici özel tedbirlerin ayrımcılık olarak görülemeyeceği belirtilmektedir.⁷⁰ Bu çerçevede bütün olarak hizmet sunumunda sahip olunması gereken anlayış, hızlı ve etkili müdahale ile insan hakları temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğidir.⁷¹ Kanunda bu hususun uluslararası sözleşmelerde olduğu yoğunlukta görünmediği söylenebilir. Diğer yandan kadına yönelik şiddetle birlikte, şiddetin aile içi diğer formları da Kanun kapsamında yer almaktadır. Bu noktada önemli olanın uygulamada kadına yönelik şiddet vakalarında devlet tarafından kurulan mekanizmaların toplumsal cinsiyet temelli kadına yönelik şiddete ne kadar duyarlı yaklaştığına ve bu tür edimlerin orantılı biçimde cezalandırılıp cezalandırılmadığına bakmak olacağı söylenebilir.

Kanunun amacı 1. maddede düzenlenmiştir. Buna göre Kanunun amacı “*şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesiyle ilgili alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.*”⁷² Kanun mülga 4320 sayılı Kanuna göre şiddet kapsamını genişletmiş, tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarını da Kanun kapsamına almıştır. Kanun kapsamı yalnızca kadınlar değil, kadınlarla

⁷⁰ 6284 sayılı Kanun Madde 1-(2)a,b,c,ç.

⁷¹ Uygur, Gülriz, s. 207.

⁷² 6284 sayılı Kanun madde 1.

birlikte çocuklar, diğer aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarından oluşmaktadır.⁷³

Kanunun 2. maddesinde şiddetin bütün biçimlerini içeren bir tanımlamanın verilmesi, ev içi şiddet ve kadına yönelik şiddet tanımlarının kapsayıcı olması önemlidir. Ancak Kanunun 2.maddesinde “şiddet uygulayan” tanımı AYM’de bireysel başvurulara⁷⁴ konu edilmiş ve hak ihlali kararları verilmiştir. İlk başvuruda başvuru aile mahkemesi kararında kendisine “şiddet uygulayan” şeklinde yer verilmesinin masumiyet karinesini⁷⁵ ihlal ettiğini iddia etmiştir. Aile mahkemesi tarafından, şiddet mağdurunun (eski kız arkadaşı) talebi üzerine başvurucuya yönelik önleyici tedbir kararına hükmetmiştir. Bu hükümde başvuru “şiddet uygulayan” olarak ifade edilmiştir. Bu ifade karşısında başvuru iddiası şöyledir:

“Mahkeme tarafından verilen tedbir kararında kendisi için “şiddet uygulayan” ifadesinin kullanıldığını, hâlbuki tedbir kararına esas

⁷³ AYM, Kanunun 1. maddesi kapsamında yapılan bir bireysel başvuruda (A.Z.Ö Başvurusu, B.N. 2014/546, K.T. 19/12/2017, § 31-33,81-86.) hak ihlali kararı vermiştir. Başvuru tedbir türü olarak kendisinin ve oğlunun kimlik bilgilerinin değiştirilmesini talep etmiş; ancak bu değişiklik, değişiklik yapılmasına dair karar alınmasından 10 ay sonra gerçekleştirilebilmiştir. Her ne kadar anılan gecikmenin sebeplerinden bir tanesinin karar tarihinde henüz ilgili Yönetmeliğin yürürlüğe girmemiş olması olsa dahi; adli ve idari makamlar arasındaki koordinasyon ve organizasyon eksikliğinden kaynaklandığından hareketle kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğine oy çokluğuyla karar vermiştir. Karşı oy kullanan Mahkeme üyesi;

“Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan temel hakkın Devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin, her somut olayın kendi şartları içinde değerlendirilmesi gereken tedbirlerin alınmasını zorunlu kıldığı ve bu tedbirlerin alınmamasının Devletin sorumluluğunu ortaya çıkarabileceği bilinmektedir. Ancak insan davranışlarının öngörülemezliği ile öncelikler ve kaynaklar değerlendirilmek suretiyle tercih edilecek tedbirlerin belirlenmesinde, pozitif yükümlülüğün yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmaması gerektiği, ilgili bütün kararlarımızda olduğu gibi bu kararımızda da tekrarlanmaktadır”

görüşü çerçevesinde çoğunluk kararına katılmamıştır.

⁷⁴ S.M. Başvurusu, B.N. 2016/6038, K.T. 20/6/2019.

⁷⁵ Benzer konuda bir diğer ihlal kararı; A.B. Başvurusu, B.N. 2018/2626, K.T. 14/10/2020.

Cumhuriyet Savcılığının hazırlık dosyasında takipsizlik kararı verildiğini, tedbir isteyen taraftan ileri sürülen iddiaların tamamının gerçek dışı olduğunu, tek taraflı beyanlara itibar edilerek tedbir kararında suçlu olduğu izlenimi doğuran ifadelerin kullanılmasının kişilik haklarını zedelediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca 6284 sayılı Kanun'da "şiddet uygulayan" ibaresinin "bu Kanun'da şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışları uygulayan veya uygulama tehlikesi bulunan kişiler" olarak tanımlandığını, ancak uygulamada her olayda matbu olarak şiddet uygulayan tabirinin kullanıldığını, Mahkeme tarafından şiddet uygulayan ibaresinin Kanundaki tanımı kastedilerek konulmuş olsa dahi kararda ilgili isnada ilişkin tanımdaki ifadeye yer verilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Başvurucu netice olarak tedbir kararında kullanılan ifadenin suç atfı anlamına geldiğini belirterek Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir" (§ 26).

Bu iddia karşısında Mahkeme yaptığı değerlendirmede;

"Şiddet uygulayan tabirinin bu nitelikteki tedbir kararlarında şablon olarak kullanılması yerine her somut olay çerçevesinde mahkeme veya diğer adli makamlarca değerlendirilerek titiz bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kanun'da şiddet uygulayan kavramı kullanılmış ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Mahkeme ve ilgili makamlar tarafından verilen tedbir kararlarında şiddet uygulayan yerine şiddet uyguladığı iddia edilen, şiddet uygulama tehlikesi bulunduğu iddia edilen ya da aleyhine tedbir istenen gibi başka uygun tabirlerin kullanıldığı da görülmektedir. Zira uygulama açısından genel anlamda şiddet uygulayan ibaresinin amaçsal kullanım sınırlarını aşacak tarzda kişinin suç konusunu doğurabilecek eylemleri işlediği izlenimini doğuran, sorunlu bir tabir olduğu görülmektedir. 6284 sayılı Kanun'un terminolojisinde şiddetin suç kavramından daha geniş bir anlam içerdiği ve şiddet uygulayan kavramının şiddet uygulamasa da uygulama tehlikesi bulunan kişileri de kapsayan teknik bir tabir olduğu gözönüne alınsa dahi somut olayın koşullarında başvurucu hakkında şiddet uygulayan ifadesinin kullanılmasının, hangi bağlam ve şartlarda kullanıldığına ilişkin amaçsal sınırı aşacak tarzda başvurucunun takipsizlik kararına konu eylemi işlediği ya da farklı şiddete yönelik eylemleri fiilen gerçekleştirdiği izlenimini doğurduğu anlaşılmıştır. Bu açıdan kararda geçen ifadelerle başvurucunun tedbire konu eylemleri işlediği veya suçlu

olduğu inancının yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır” (ş 51, 52) demek suretiyle hak ihlali kararı vermiştir. Diğer başvuruda⁷⁶, başvurucu “şiddet uygulayan” ifadesinin şeref ve itibar hakkının korunması çerçevesinde maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Mahkeme, yaptığı değerlendirmede, konuyu yukarıda ele alınan S.M. Başvurusundaki gibi masumiyet karinesinin ihlali değil, kişinin maddi ve manevi bütünlüğünün korunması hakkı üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiş;

“Şeref ve itibar hakkı ile masumiyet karinesinin kapsamı bazı durumlarda örtüşebilmektedir. Zira her ikisinin de temel amaçlarından biri, bireyi başkaları tarafından kişilik haklarına yapılan ve yapılacak olan saldırılara karşı korumaktır (...) Buna karşılık şeref ve itibar hakkı hem hakka müdahale edebilecek kişiler hem de ihlal oluşturabilecek fiillerin niteliği yönünden daha geniş bir kapsama sahiptir. Bu bağlamda şeref ve itibar hakkı sadece kamu otoritelerinin değil herkesin fiil ve işlemleriyle ihlal edilebilir bir hak niteliğindedir. Öte yandan şeref ve itibar hakkı, masumiyet karinesinden farklı olarak sadece suç isnadı mahiyetindeki işlem ve açıklamaları değil kişilik haklarına saldırı teşkil eden her türlü fiil ve işlemi kapsamaktadır. (...) Kamu görevlilerinin bireylerin şeref ve itibarlarını zedeleyici fiil ve işlemlerden kaçınmaları gerekir. Kamu görevlilerinin görevlerinin gereği olan işlemleri yaparken veya fiilleri icra ederken bireylerin kişilik haklarına saldırı teşkil eden, şeref ve itibarlarını zedeleyen incitici ve saldırgan bir dil kullanmaktan imtina etmeleri gerekir. Bu yükümlülük yargı görevi yapan mahkemeler yönünden de geçerlidir. Bu bağlamda mahkemeler verdikleri kararlarda kullandıkları dile özen göstermek ve kelime tercihlerine dikkat etmek zorundadır. Mahkeme kararlarında taraflardan birini aşağılayan, rencide eden veya taraflardan birinin onurunu kıran ya da kamuoyunda taraflardan biri hakkında şeref ve itibarını etkileyecek düzeyde yanlış ve hatalı bir kanaat oluşmasına sebep olan ifadelere yer verilmesi Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasını ihlal edebilir. (...) Şiddet uygulayan tabirinin bu nitelikteki tedbir kararlarında şablon olarak kullanılması yerine her somut olay çerçevesinde mahkeme veya diğer adli makamlarca değerlendirilerek titiz bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Kanun'da şiddet uygulayan kavramı yer almakta ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Nitekim mahkemeler ve ilgili makamlar

⁷⁶ T.K. Başvurusu, B.N. 2017/27041, K.T. 11/12/2019.

tarafından verilen bazı tedbir kararlarında şiddet uygulayan yerine şiddet uyguladığı iddia edilen, şiddet uygulama tehlikesi bulunduğu iddia edilen ya da aleyhine tedbir istenen gibi başka uygun tabirlerin kullanıldığı da görülmektedir. (...) şiddet uygulayan ifadesinin kullanılmasının başvurusunun kişilik haklarını zedeleyecek nitelikte olduğu ve şeref ve itibar hakkının korumasına ilişkin olarak devletin pozitif yükümlülüklerinin ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.” (§ 23-46)

demek suretiyle hak ihlali kararı vermiştir.

6284 sayılı Kanun her şeyden önce bir tedbir kanunudur ve şiddet mağduru, yakınları, çocukları ile şiddet faili için bazı tedbirler bu Kanunla öngörülür. Kanun kapsamında verilebilecek tedbirler şiddet mağduru ve yakınları için olan koruyucu tedbirlerle, şiddet failine verilen önleyici tedbirlerdir. Bu tedbirlerin bir bölümüne kolluk “*gecikmesinde sakınca bulunan hal*” var ise geçici süreli hükmedebilmektedir. Koruyucu tedbirlerde kolluğun verdiği tedbir kararı 48 saat içinde mülki amirin onayına sunulmakta, onaylanmayan tedbir kararı 48 saatin sonunda hükümsüz olmaktadır.⁷⁷ Önleyici tedbirlerde ise hâkim tarafından onaylanmadığında 24 saatin sonunda kolluğun aldığı tedbir kararı hükmünü kaybetmektedir.⁷⁸ Koruyucu tedbir kararları Kanunda Mülki Amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları olarak düzenlenmiştir. Ancak bütün tedbir kararlarında aile mahkemesi hâkimi en yetkili aktördür; Kanunda belirtilen tedbirlere ve gerek duyduğunda ilave tedbirlere karar verebilir.⁷⁹

Kanunda tanımlanan gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı önemlidir. Çünkü uluslararası sözleşme yükümlülükleri gereği şiddete maruz kalan kadının tekrar örselenmesini, şikayet sonrası süreçte şiddetin farklı biçimlerde ortaya çıkmasını engelleyecek ve devletin ani gelişen olaylara hızlı cevap vermesini sağlayacak tarzda hareket etmesine olanak sağlayacaktır. Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramı Kanunun uygulama yönetmeliğinde tanımlanmaktadır:

⁷⁷ 6284 sayılı Kanun, Madde 3-(1) ve (2).

⁷⁸ 6284 sayılı Kanun, Madde 5-(2).

⁷⁹ Aslan Düzgün, Ülgen: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları, C. Taştan, & A. Küçüker Yıldız(Editör), Kadına Karşı Şiddetle Mücadele: Hukuk, Deneyimler ve Aktörler (s. 23-44), Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2018, s.27.

“Kolluk tarafından yapılacak tahkikat ve risk değerlendirilmesi sonucunda, derhal işlem yapılmadığı takdirde, şiddet eyleminin önlenememesi, kişinin can güvenliği, hak ve hürriyetlerinin korunmasının tehlikeye girmesi, korunan kişinin zarar görmesi, şiddet eyleminin iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması, şiddet uygulayanın kaçması veya kimliğinin tespit edilememesi gibi ihtimallerin ortaya çıkması ve resen veya ilgilinin talebi üzerine mülki amirden ya da hâkimden karar almak için yeterince vakit bulunamaması halidir.”⁸⁰

Gecikmesinde sakınca bulunan hal başvuru ve karar mekanizmalarında geçen sürede telafisi olmayan zararların ortaya çıkmasını önlemektir. Kolluk amiri, somut olayın özelliğine göre risk durumuna bakarak gecikmesinde sakınca bulunup bulunmadığına karar verebilecektir.⁸¹

Kanunda belirtilen koruyucu tedbirler, şiddete/şiddet tehditine maruz kalan kişi, yakınları ve varsa çocukları için mülki amir ya da aile mahkemesi hâkimi tarafından verilebilmektedir. Bunlar Kanunun 3. Maddesinde düzenlenmiştir:

“a) Kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması.

b) Diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması.

c) Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi.

ç) Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması.

d) Gerekli olması hâlinde, korunan kişinin çocukları varsa çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere dört ay, kişinin çalışması hâlinde ise iki aylık süre ile sınırlı olmak kaydıyla, on altı yaşından büyükler için her yıl belirlenen aylık net asgari ücret tutarının yarısını geçmemek ve belgelendirilmek kaydıyla Bakanlık bütçesinin ilgili tertibinden karşılanmak suretiyle kreş imkânının sağlanması”⁸²

⁸⁰ 6284 sayılı Kanun, Uygulama Yönetmeliği, 2013, Madde 3-c.

⁸¹ Günay, Mehmet, 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, TAAD, Yıl 3, Sayı 10 (Temmuz 2012).

⁸² 6284 sayılı Kanun, Madde 3.

Bu tedbirlerden (a) ve (ç) maddesine, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ilgili kolluk amiri geçici süreli olarak hükmedebilmektedir. Burada dikkatlerden kaçmaması gereken bir husus, tedbir kararlarının Kanunda sınırlı sayıda belirlenmemiş olması durumudur. Aşağıdaki AYM Kararında bu husus belirtilmiştir:

“Başvurucu, tedbir isterken özellikle müşterek konutun kendisine tahsisi yönünde bir talepte bulunmamıştır. Ancak başvurusunun bu şekilde açıkça talepte bulunup bulunmamasının bir önemi de bulunmamaktadır. Zira 6284 sayılı Kanun'da belirtilen tedbir kararları sınırlı sayıda değil örnekleme suretiyle sayılmış, tedbir kararı vermeye yetkili merciler bu tedbirlerden birine, birkaçına veya her somut olayın özelliklerine göre alınması gereken en uygun tedbirlere karar verme konusunda geniş takdir yetkisiyle donatılmışlardır. Dolayısıyla 6284 sayılı Kanun uyarınca yargı makamlarının mutlaka talep edilen belirli bir tedbiri sağlama yükümlülüğü bulunmadığı anlaşılmaktadır.”⁸³

6284 sayılı Kanunda bazı koruyucu tedbirlere sadece hakim tarafından hükmedilebileceği belirtilmiş, bunlar Kanununun 4. maddesinde düzenlenmiştir: şiddete maruz kalan kişinin iş yerinin değiştirilmesi, bulunduğu yer dışında bir yerleşim yeri belirlenmesi, evli ise ailenin sahip olduğu eve aile konutu şerhi konulması, diğer türlü tedbirlerle korunması sağlanamadığı durumlarda kimliğinin ve kimliği ile ilgili bütün bilgi ve belgelerin değiştirilmesidir.⁸⁴ Nitekim AYM'ye yapılan bireysel başvurulardan bir tanesi⁸⁵ bu maddeye ilişkin olarak gösterilebilir. İlgili başvuruda başvuru eski eşinden şiddet gördüğü, bıçakla yaralandığı gerekçeleriyle hakkında koruma tedbir kararı talep etmiştir. Bu talebi olumlu neticelendiren Mahkeme, tedbir uygulamasına karar vermiştir. Başvuru aynı zamanda can güvenliğinden endişe etmesi nedeniyle görev yerinin değiştirilmesini, görev yaptığı ildeki milli eğitim müdürlüğünden talep etmiştir. Ancak Müdürlük bu talebi olumsuz karşılamıştır. Bunun üzerine talep mahkemeye sunulmuştur. Başvuru;

"boşanma davası açtığını, ancak çocukla babanın şahsi ilişki kurması kararı yerine getirilirken eşinin kendisini darp ettiğini, ölümle tehdit ettiğini, daha sonra evinden eşyasını almaya gittiği sırada da bıçaklayarak yaralandığını belirtmiştir. Başvurucu, çalıştığı okula gitmek için her gün kullandığı güzergâhı eski eşinin de kullandığını, maaş aldığı

⁸³ Semra Özel Üner Başvurusu, B.N. 2014/12009, K.T. 26/10/2016, §42

⁸⁴ 6284 sayılı Kanun, Madde 4.

⁸⁵ K.Ş. Başvurusu, B.N. 2016/14613, K.T. 17/7/2019.

bankanın, ilçe milli eğitim müdürlüğünün ve yaşantısını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu yerlerin eşinin çalıştığı yere çok yakın olduğunu, bu sebeple sürekli korku içinde olduğunu ve can güvenliğinden endişe ettiğini,” dile getirmiştir. Ancak mahkeme de görev yeri değişikliği yönündeki tedbir talebini, talebin idari mahiyette olması gerekçesiyle olumsuz değerlendirmiştir. Bu konudaki başvuruyu değerlendiren AYM;

“Millî Eğitim Bakanlığı ve İzmir 7. Aile Mahkemesinin şiddet mağduru başvurucuyu korumaya yönelik tedbirleri sağlama yönündeki pozitif yükümlülüklerine uygun hareket etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu durumda başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edile”meyeceğinden hareketle hak ihlali kararı vermiştir.

Kanunda öngörülen şiddet failine yönelik önleyici tedbirler 5. maddede tanımlanmıştır. Bu tedbirlerin tamamına, birkaçına ya da gerekli durumlarda başka türlü tedbirlere hakim karar verebilmektedir:

“a) Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması.

b) Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi.

c) Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve iş yerine yaklaşmaması.

ç) Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması.

d) Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması.

e) Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi.

f) Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi.

g) Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi.

ğ) *Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi.*

h) *Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması.*

ı) *Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması*⁸⁶

Kanunun 5. maddesi (a), (b), (c) ve (d) bentlerine gecikmesinde sakınca bulunan bir hal varsa kolluk amiri de geçici süreli olarak hükmedebilmekte, 24 saat içinde hâkim tarafından onaylanmayan tedbir kararları ise kendiliğinden ortadan kalkmaktadır. Bu tedbirler başka bir kişinin özgürlüğünü kısıtlar nitelikte olduğu için kararın hakim tarafından onaylanma süresi 24 saatle sınırlı tutulmuştur.

Kanunun 5. maddesinin uygulanmasıyla ilgili olarak birçok dava AYM’de bireysel başvuruya konu edinmiştir. Salih Söylemezoğlu⁸⁷ kararı, 6284 sayılı Kanunda düzenlenmiş olan 5. maddenin uygulanması noktasında “gerekçeli karar hakkı”nın⁸⁸ ihlal edildiğine ilişkin temel ilkelerin belirlendiği karar olarak ele alınabilir. İlgili başvuruda başvurucu 6284 sayılı Kanun kapsamında verilen koruma kararına karşı itirazda ileri sürülen delillerin ve iddiaların kararda tartışılmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği ileri sürmektedir. Bu bağlamda başvurucu genel itibarıyla;

“6284 sayılı Kanun kapsamında aleyhinde önleyici tedbir kararı verildiğini; boşanma, nesebin reddi dava dosyaları ve çocuk teslimine ilişkin icra dosyası kapsamında herhangi bir şiddet veya benzeri davranışlarda bulunmadığını ve böyle bir yapıda olmadığı hususunun

⁸⁶ 6284 sayılı Kanun, Madde 5.

⁸⁷ Salih Söylemezoğlu, B.N. 2013/3758, K.T. 6/1/2016.

⁸⁸ Benzer diğer kararlar: Emre Kaya Başvurusu, B.N. 2018/743, K.T. 10/2/2021; Mustafa Atak Başvurusu, B.N. 2018/27304, K.T. 24/2/2021; M.Ş.N. Başvurusu, B.N. 2018/3789, K.T. 7/4/2021; Ahmet Ertan Çınar Başvurusu, B.N. 2018/32978, K.T. 7/9/2021; Gülbahar Yeni Başvurusu, B.N. 2019/17533, K.T. 19/1/2022; Ercan Şahin ve Diğerleri Başvurusu, B.N. 2018/8030, K.T. 2/2/2022; Murat Demircan Başvurusu, B.N. 2019/37343, K.T. 22/9/2022.

tespit edilebileceğini, lehine tedbir kararı verilenin iddialarının gerçekliğinin araştırılması için yaptığı itirazın hiçbir inceleme ve araştırma yapılmaksızın gerekçesiz olarak reddedildiğini, esasen iddiaların doğruluğu ihtimaline binaen araştırma yapılmaksızın tedbir kararı verilmesinin Kanun hükmüne dayandığını ve bu durumun doğru olduğunu ancak bu iddiaların gerçek dışı olduğu ve talebin de kötü niyetli yapıldığının ispatı için aleyhine tedbir kararı verilen kişiye itiraz imkânı getirildiğini, itiraz makamının yeterli inceleme yapılmaksızın bir gün içinde, sadece kanunda yer alan prosedüre uygun olup olmama şeklindeki denetim yapmak suretiyle beyanı alınmadan karar verdiğini, bu nedenle savunma hakkına riayet edilmediğini, kararda taleplerine cevap verilmediğini, matbu bir ret kararı verildiğini,” iddia etmektedir. AYM yaptığı değerlendirmede, öncelikle kanunun beşinci maddesinin ne tür düzenlemeler getirdiğini açıklamış ve devamında verilecek olan tedbir kararı ile bir tarafın vücut dokunulmazlığı, yaşam hakkı gibi kişinin olmazsa olmaz hak ve menfaatlerin korunmasını amaçlarken öte yandan önleyici tedbirler aracılığıyla diğer taraf için kişi hak ve özgürlüklerine önemli ölçüde sınırlamalar getireceğini ifade etmiştir. Bu bakımdan verilecek tedbir kararının olumlu veya olumsuz etkilenen tarafların temel hak ve özgürlükler arasındaki dengenin gözetilmesi gerekliliğine vurgu yapan mahkeme oldukça önemli bir tespitte bulunmuştur. Yine mahkemeye göre herhangi bir delil araştırması veya belge ibrazı koruyucu tedbir kararı verilmesinde zorunlu değilken önleyici tedbir kararı verilmesi için şiddete maruz kaldığı veya maruz kalma tehlikesi altında bulunduğu hususunda olguların varlığının gerektiği, aksi yöndeki uygulamaların kişilere kanunla sağlanan hakkın kötüye kullanılmasına sebebiyet verebileceği hususu önem taşımaktadır. Mahkemenin tespit ettiği üzere kanunda düzenlenen tedbir kararı verildiği anda infaz kabiliyetine haizdir. Bu nedenle kanunda amaçlanan ‘acil müdahale’ bu aşamada sağlanacaktır. Tedbir kararında şiddetin var olduğuna yönelik kanaate nasıl ulaşıldığının açıklanması bu yaklaşıma ait sınırın olayların özelliğine göre gerekçeli karar hakkının temel esaslara zarar vermeyecek düzeyde belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda ilgili başvuruda;

“somut olaya ilişkin olarak itiraz merciinin kararında, başvuruçunun dilekçesinde belirttiği dosyalarda bu dosyaların içeriğindeki belge ve beyanları ile dinlenilmesi istenilen tanıklarla ilgili hiçbir hususa değinilmediği, tedbire dayanak olgunun gerçekliğinin bu çerçevede tartışılmadığı, tedbir kararında esasa ilişkin hususlarda gerekçe bulunması halinde bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılmasının makul görülebilecek iyi ancak itiraz iddiasına konu itiraz

merci kararında, dosyaya sunulan delillerle sonuç arasında ne şekilde bağ kurulduğunun, gerekçesiz olarak verilen tedbir kararına yapılan itirazın neden reddedildiğinden asgari düzeyde dahi açıklanmadığından” (§34-42) hareketle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Bununla birlikte AYM'nin 2022 tarihli yeni sayabileceğimiz Kararındaki⁸⁹ Karşı Oy Yazısı mahkemeden gerekçeli karar beklenmesinin yerinde olmayacağı şeklindedir. Karşı Oy Yazısında, “Bu şartlar altında, mahkemeden olağan haller altında aradığımız gerekçeli karar hakkına harfi harfiyen uygun davranmasının beklenmesi bir tarafın şiddet mağduru olmasının engellenmesini geciktirerek, istenmeyen sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilir” görüşü dile getirilmiştir.

AYM'ye bireysel başvuru yapılan bir başka dava⁹⁰ konusunda başvuruçunun iddiası şöyledir:

“eski eşinin İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak evden uzaklaştırılmasını talep ettiğini, şikâyete ilişkin hiçbir delil olmamasına rağmen dilekçenin işleme konduğunu, etkili soruşturma yapılmadan ve hiçbir delil toplanmadan yalnızca beyana dayalı olarak karar verildiğini, olay tarihinde eşini hiç görmediğini, Ankara'da olduğunu, kararın tamamen kötü niyetle aldırıldığını,” (§22)

Mahkeme ise;

“Somut olayda başvuruçunun eski eşi N.Ö.nün şikâyeti üzerine başvuru hakkında Savcılığın E.2014/77662 sayılı dosyasında soruşturma başlatıldığı, N.Ö.nün soruşturma kapsamında alınan 23/5/2014 tarihli beyanı ve şikâyet dilekçesinde, başvuruçunun kendisini takip ettiğini, daha önce de tehdit ve hakarete bulunduğunu, kaçarak karakola sığındığını, olaylar nedeni ile başvuruçunun iki kez ceza aldığını ve hakkında tedbir kararı verildiğini, can güvenliğinin olmadığını belirterek tedbir kararı verilmesini talep ettiği anlaşıl” dığını tespit etmiş ve “somut olayda Mahkemenin; Savcılığın yazısı ve lehine tedbir istenilenin başvuruçusu ile arasında daha önce geçtiğini iddia ettiği birtakım olaylardan bahsederek verdiği beyanını gözönüne alarak eski eş N.Ö.nün şiddete maruz kaldığı veya maruz kalma tehlikesi altında bulunduğu hususundaki olguların varlığına kanaat getirerek tedbir

⁸⁹ Ercan Şahin ve Diğerleri Başvurusu, Karar Tarihi: 2/2/2022, R.G. Tarih ve Sayı: 22/4/2022 – 31817,

⁹⁰ M.M.Ç Başvurusu, B.N. 2014/12971, K.T. 1/2/2017.

kararı verdiği, 6284 sayılı Kanunda öngörülen amaç dikkate alındığında, bu konuda tam kanaate ulaştırıcı kesin bir delil aranmasına gerek bulunmadığı, nitekim Mahkemenin gerekçeli kararında bu hususa değinildiği, başvurucunun itiraz dilekçesinde, tedbir kararı için yeterli olguların varlığını bertaraf edecek, ayrıca değerlendirilmesini gerektiren herhangi bir hususun ileri sürülmediği, başka bir deyişle itiraz merciince tedbire dayanak iddiaların tartışılmasını gerektirecek bir delilin sunulmadığı, bu nedenle itiraz mercii tarafından tedbir kararına atıf yapılarak değerlendirme yapılmasının da makul görülebileceği, bu açıdan başvuru konusu olayda adil yargılanma hakkını ihlal edici bir durumun mevcut olmadığı sonucuna ulaşıl”dığı (Ş23, 26) tespit ederek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

Diğer yandan 6284 sayılı kanunun 8. maddesinde tedbir kararlarının ilgilinin başvurusu, bakanlık (ASHB), kolluk birimleri ya da Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine ilk seferinde en çok altı ay için verilebileceği belirtilmekte, gerek duyulması halinde ise başvuru ile ya da resen aynen devamına karar verilebileceği ya da farklı tedbirlerle birlikte sürenin uzatılabileceği belirtilmektedir.⁹¹ 8. Madde-(3)’te ise koruyucu tedbirlerin verilebilmesi için “belge ve delil aranmayacağı”, önleyici tedbirlerin ise “geciktirilmeksizin” verilebileceği belirtilmektedir.

Bu husus kanun uygulayıcı aktörler bakımından da önemlidir. Çünkü kamuoyunda da kanunla ilgili olarak sıklıkla tartışıldığı üzere kanuna göre “kadının beyanı esas alınarak” tedbir kararlarına hükmedildiği şeklinde yanlış bir algı mevcuttur.⁹² Öncelikle ifade etmek gerekir ki 6284 sayılı Kanunun ikinci maddesinde şiddet mağduru⁹³ tanımlanırken cinsiyete tabi bir ayırım yapılmamıştır. Başka bir ifadeyle Kanuna göre şiddet mağduru kadın olabileceği gibi erkek de olabilir. Bu bakımdan kadının beyanının esas alınması cinsiyet ayrımcılığı temelinde negatif bir ayrımcılık oluşturacağı için Kanunda kadının beyanının esas alınacağına dair bir ifade yer almamaktadır. Öte yandan 2004 yılında

⁹¹ 6284 sayılı Kanun, madde 8,(1),(2).

⁹² Bkz. (<https://www.aile.gov.tr/ksgm/haberler/aile-ve-sosyal-hizmetler-bakanimiz-derya-yanik-baskanliginda-kadina-yonelik-siddetle-mucadele-2022-faaliyet-plani-tanitim-toplantisi-gerceklestirildi/>)

⁹³ e) Şiddet mağduru: Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişiyi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler

verilen bir Yargıtay kararına göre, cinsel taciz ve saldırı suçlarında belge ve delil ileri sürmenin her zaman mümkün olamayacağı göz önüne alınarak kadının beyanının esas alınması gerekliliği gerekçeli kararda yer bulmuş ve bu karar emsal teşkil etmiştir.⁹⁴ Benzer bir karar AİHM tarafından yine cinsel taciz suçuyla ilgili olarak 1988 yılında alınmıştır.⁹⁵ Dolayısıyla kadının beyanının esas alınması sadece cinsel suçlarla ilişkilidir. Mağdurun beyanı koruyucu tedbirlerde esas alınmaktadır. Çünkü bu tedbirler başka bir kişinin özgürlüğünü sınırlamamaktadır. Önleyici tedbirler verilirken hızlı bir soruşturma yapılabilir, bu kararlar verilirken dikkat edilmesi gereken mağdurun ikincil örselenmesine mani olacak biçimde “geciktirilmeksizin” verilmesidir. Kanunun ve kanunla ilgili mevzuatın bütününde her vakaya her türlü tedbirin uygulanması değil, kanunda sıralanan ve gerekiyorsa başka türlü vakaya uygun tedbirlerin verilerek gerekli destek mekanizmalarının çalıştırılması, verimli ve etkili tedbirler uygulanmasıdır.

Gerekçeli karar hakkının ihlaliyle ilişkili olarak kanunun 8-(4) maddesi de önemlidir. Buna göre, “*Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir.*” Mahkeme tarafından reddedilen geçici süreli tedbirlerin sadece korunan kişiye tebliğ edileceği belirtilmektedir. Bütün bu işlemlerin gerekli durumlarda gizlilik içinde sürdürüleceği vurgulanmaktadır. Madde 8-(5)’te “*Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık hâlinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar*” yapılacağı belirtilmektedir.

Kanunun 11. maddesinde kolluk görevleri tanımlanarak “*Kolluk görevleri, kolluğun merkez ve taşra teşkilâtında bu Kanunda belirtilen hizmetlerle ilgili olarak, çocuk ve kadının insan hakları ile kadın erkek eşitliği konusunda eğitim almış ve ilgili kolluk birimlerince belirlenmiş olan yeteri kadar personel tarafından yerine getirilir*”⁹⁶ kanun kapsamında görevlerini yerine getiren kolluk personelinin toplumsal

⁹⁴ Bkz. Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi’nin 2001/01496E. ve 2002/00310K. sayılı kararı ve Yargıtay 5. Ceza Dairesi’nin 2003/4048E. ve 2004/2528K. sayılı onama kararı

⁹⁵ AİHM, Salabiaku-Fransa Davası, 7 Ekim 1988, Seri A No. 141-A

⁹⁶ 6284 sayılı Kanun, madde 11-(1)

cinsiyet ve insan hakları ilişkisi konusunda eğitim almış olmaları, nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmaları gerektiği belirtilmektedir. Ancak uluslararası yükümlülükler gereği, kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarında görev yapan bütün aktörlerin eğitimi, sağlık ve yargı hizmetleri de dahil olmak üzere önemsenmektedir. Kanunda ve yönetmeliğinde bu eğitimler ŞÖNİM ve kolluk personeliyle sınırlı tutulmuştur.

Kamu görevlilerinin aile içi ve kadına karşı şiddetin önlenmesinde görevlerini titizlikle yerine getirmeleri önem taşır. Çünkü sadece tedbirlere kanunla yer verilmesi yeterli değildir. Aynı zamanda bu tedbirlerin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu bakımdan özelde kolluk görevlerinin genelde ise kamu görevlilerinin sorumlulukları açısından hak ihlali başvuruları göze çarpmaktadır. AYM'ye yapılan başvurulardan bir tanesi⁹⁷ kadına yönelik şiddete ilişkin koruyucu ve önleyici tedbirlerin kamu görevlilerinin ihmali ile etkin olarak uygulanmaması sonucunda ölümün gerçekleşmesi, ihmali bulunan kamu görevlileri hakkında cezai takibat yapılmaması ve fail hakkında orantılı bir ceza verilmemiş olması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Çalışmada incelenen 30 karar içerisinde neticesi itibarıyla en ağır ihlali içeren vaka bu karardadır:

“başvurucu; kızının gereken önlemlerin etkin bir şekilde alınmaması sonucu kamu görevlilerinin ihmali neticesinde ve sürekli tehditlerde bulunan eski eşi tarafından öldürüldüğünü ileri sürmüştür. Başvurucu; ilgili kamu görevlilerinin kızını şiddetten korumak için yerine getirmesi gereken gözetim, denetim, koordine etme ve bilgilendirme görevlerini yerine getirmediğini, tedbir kararlarının infazının takibinin yapılmadığını hatta tedbir kararlarının tebliğ edilmediğini dile getirmiştir. Başvurucu devamla kızının kamu görevlilerinin ilgisizliği ve ihmali ile yalnızlaştırıldığını, kamu görevlilerinin bu konudaki ihmallerinin gözardı edildiğini, kamu görevlilerine cezai takibat yapılmadığını, faile yönelik ceza yargılamasında ise tasarlayarak öldürme hâli söz konusu olmasına karşın bu durumun dikkate alınmadığını, verilen cezanın orantısız, yapılan ceza indirimlerinin de haksız olduğunu belirterek adil yargılanma, etkili başvuru ve yaşam haklarının ihlal edildiğini iddia et”miş” (§ 100)

Mahkeme ise yaptığı değerlendirmede;

⁹⁷ T.A. Başvurusu, B.N. 2017/32972, K.T. 29/9/2021.

“öldürme olayının ebeveyn görüşmesi için müşterek çocuğun teslimi esnasında gerçekleştiği dikkate alındığında ilgili kamu makamlarının somut süreci gözeterek müşterek çocuğun teslimi veya ebeveyn görüşmesi ile ilgili bir değerlendirme yapmamış olması da hayati tehlikenin önlenmesi için gereken önlemlerin alınmadığına, 6284 sayılı Kanun'un etkin ve pratik bir şekilde uygulanmasına yönelik adım atılmadığına işaret eden bir diğer ciddi ihmâl/özensizlik” olduğunu ifade etmiş (...) “Tüm bu tespitler ışığında somut süreçte şiddetin önlenmesini sağlamak adına ilgili kamu makamları tarafından gereken makul adımların atıldığı söyleneme”yeceğini tespit etmiştir. Mahkemeye göre “Bu durum karşısında S.E.ye yönelik şiddetin engellenmesi adına koruyucu ve önleyici tedbirlerin pratik ve etkili bir biçimde alınmamış olmasının kamu makamları için yaşamın korunması noktasındaki pozitif yükümlülük bakımından ciddi bir ihmâl/özensizliğe işaret ettiği açıktır. Ayrıca sürecin sık yaşanan olaylar ve şikâyetler nedeniyle sürekli olarak kolluk makamlarına yansıyor oluşu ve alınan tedbir kararlarının süreci izlemekle görevli ŞÖNİM'e her seferinde bildirilmesi karşısında S.E. adına koruyucu tedbirlere başvurulması yönündeki imkânın hayata geçirilmesinin kamu makamlarına aşırı bir yük yükleyeceğinden de söz edilemeyecektir. Sonuç olarak kamu makamlarının ellerindeki hukuki/kurumsal altyapı ile desteklenmiş kamusal gücü 6284 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat gereği yaşamı koruma yükümlülüğü doğrultusunda etkili bir biçimde devreye soktuğu söylenemeyecektir. Bir başka ifadeyle kamu makamlarının S.E.nin korunmasına dair sonuç doğurmaya elverişli tedbirleri almak ve uygulamak konusunda yetersiz kaldığı açıktır. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde başvuruçunun kızı S.E.nin yaşamının korunması noktasında devlete ait koruma yükümlülüğününün gereği gibi yerine getirilmediği, Kamu görevlilerine ilişkin süreç yönünden ve yaşam hakkının koruma yükümlülüğü bakımından ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.” (§ 160-168) demek suretiyle hak ihlali kararı vermiştir.

Bir diğer başvuruda⁹⁸ ise,

“Başvurucu; kardeşi E.B.nin eşi R.B.den şiddet gördüğünü, buna karşın R.B. hakkında başlatılan ceza soruşturmasının etkin bir şekilde yürütülmeyerek şiddet faili R.B.ye gerekli ve caydırıcı bir ceza verilmediğini, dolayısıyla adli ve idari mekanizmalardaki yetersizlikler ve

⁹⁸ Fatma Güneş Başvurusu, B.N. 2016/8300, K.T. 3/6/2020.

ihmallere neticesinde ölüm olayının meydana geldiğini ileri sürmüştür” (§ 62),

Mahkeme yaptığı değerlendirmede;

“Başvurucu, kardeşi E.B.nin Aile Mahkemesince verilen tedbir kararının devamı sırasında ya da kamu makamlarının koruması altında iken öldürüldüğüne ilişkin bir iddia ileri sürmemiştir. Dosya kapsamında yer alan belgelerden de E.B.nin tedbir kararı devam ederken veya tedbir kararından sonra aile içi şiddete maruz kaldığına dair herhangi bir şikâyetine rastlanmadığı gibi yaşanan tüm süreçlerde can güvenliğinin bulunmadığı hususunda kamu makamlarına ilettiği bir bilgiye de ulaşmamıştır. Dolayısıyla E.B. 12/9/2013 tarihinde yaşadığı aile içi şiddet olayından sonra yaşamına yönelik bir tehlike bulunduğu dair kamu makamlarına herhangi bir şikâyet veya ihbarda bulunmamıştır. (...) Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde kamu makamlarının başvurusunun kardeşi E.B.nin, eşi R.B. tarafından öldürüleceğini bilmedikleri ya da bilecek durumda olmadıkları bir hâlde ölüm olayını önleyememiş olmaları nedeniyle onları ölümden sorumlu tutmak kamu makamlarının üzerine aşırı yük yükleyen bir yoruma meydan verecek” (§64-71) olması sebebiyle yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Uluslararası yükümlülükler kapsamında arabuluculuk faaliyetleri Kanunun uygulama yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Buna göre; *“Tedbir kararları, kararın niteliğine göre kamu kurum ve kuruluşları tarafından ŞÖNİM ile iş birliği içerisinde ivedilikle yerine getirilir. Koruyucu veya önleyici tedbir kararlarının alınması ve yerine getirilmesi aşamasında şiddet mağduru ile şiddet uygulayan arasında uzlaşma ya da arabuluculuk önerilemez.”*⁹⁹ CEDAW çerçevesinde tartışıldığı üzere arabuluculuk faaliyetleri yapılacaksa dahi uzman eşliğinde, mağdur odaklı, mağdurun çıkarına gerçekleşmesi gerektiği belirtilirken 6284 sayılı Kanun baz aldığı İstanbul Sözleşmesiyle benzer biçimde arabuluculuk ve uzlaştırma faaliyetlerini yasaklamıştır.¹⁰⁰

Kanunun 13. maddesi tazyik hapsini düzenlemektedir. Buna göre failin tedbir kararlarına uymadığı durumlarda zorlama hapsine tabi tutulacağı, bu cezanın aykırılığın ağırlığına göre ilk seferde 3 günden 10

⁹⁹ 6284 sayılı Kanun, Uygulama Yönetmeliği, Madde 35-(3).

¹⁰⁰ İstanbul Sözleşmesi, Madde 48-1.

güne kadar, tekrarında 15 günden 30 güne kadar olacağı ve toplam süresinin 6 ayı geçemeyeceği belirtilmektedir.¹⁰¹

Kanunun 13. maddesinin uygulanmasıyla ilgili olarak yine AYM'ye hak ihali başvuruları yapılmıştır. Erdal Türkmen başvurusu bu bakımdan verilen önemli bir karardır.¹⁰² Kanunun 5. maddesine ilişkin daha önce tartıştığımız Salih Söylemezoğlu kararından sonra “gerekçeli karar hakkı”nın ihlali bakımından Erdal Türkmen kararı önem taşımaktadır. Bahsedilen kararda başvuru 6284 sayılı Kanun hükümlerine göre verilen zorlama hapsi kararına yapılan itirazda esaslı iddiaların cevaplandırılmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu;

“zorlama hapsi kararına yaptığı itirazda; beyan ve delillerinin dikkate alınmadığını, Mahkemenin bu konuda herhangi bir değerlendirme yapmadığını, tedbir kararını ihlal ettiğinin iddia edildiği tarihte başka bir şehirde olduğunu, bu konuda tanıklarının dinlenmediğini, kamera kayıtlarının incelenmediğini, somut delillere rağmen dosyada hiçbir inceleme yapılmadan, yalnızca karşı tarafın iftira niteliğindeki beyanlarına dayanılarak hapis kararı verildiğini” ileri sürmektedir. Mahkeme yaptığı değerlendirmede;

“6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının a, c, f bentleri uyarınca başvuru hakkında beş ay süreyle geçerli olmak üzere tedbir kararı verilmiş, lehine tedbir kararı verilenin talebi üzerine Emniyet tarafından 27/11/2015 tarihinde düzenlenen tutanak içeriğine göre Mahkemenin 4/12/2015 tarihli kararıyla başvuru hakkındaki tedbir kararına aykırı davrandığı belirtilerek 6284 sayılı Kanun'un 13. maddesi gereğince hakkında 3 gün zorlama hapsi verildiğini, (...) Zorlama hapsi kararının kesinleşmesinden sonra Mahkemenin tedbir kararına aykırı davranışın her tekrarında hapis süresini artırarak uygulayacağı yani zorlama hapsi kararının daha sonra verilmesi muhtemel hapis kararlarının müddeti üzerinde doğrudan bir etki göstereceği anlaşılmaktadır. Yine zorlama hapsi kararı, karar kesinleştikten sonra Cumhuriyet savcılığı tarafından infaz edilecek; dolayısıyla verildiği anda uygulanma kabiliyeti olan önleyici ve koruma tedbir kararları için gerekli aciliyet unsuru bu aşamada söz konusu olmayacağını, (...) Söz konusu karardaki ilkeler göz önünde bulundurulduğunda, lehine tedbir kararı verilenin tek taraflı beyanına dayalı olarak düzenlenen tutanak içeriğine

¹⁰¹ 6284 sayılı Kanun, Madde 13-(1),(2)

¹⁰² Erdal Türkmen Başvurusu, B.N. 2016/2100, K.T. 4/4/2019.

göre zorlama hapsi kararının verildiği hallerde, başvuruçunun itiraz mercine sunduğu beyan ve delillerin dikkate alınıp incelendiğinin itiraz mercii kararında gösterilmesi gerekir. Zorlama hapsi kararının kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma sonucunu doğurduğu ve sonraki aşamada yapılması muhtemel ceza yargılamasında verilecek karara da etki edebileceği gözetildiğinde itiraz mercinin başvuruçunun iddialarını titizlikle incelemesinin önemi daha da artacağı, (...) Bu tespitler ışığında somut olayda itiraz mercinin kararında başvuruçunun dilekçesinde ileri sürdüğü itiraz ve deliller ile dinlenmesini istediği tanıklarla ilgili hiçbir hususa değinilmediği, delillerin dikkate alınmaması ve tanıkların dinlenmemesiyle ilgili olarak mahkeme kararında yeterli herhangi bir gerekçeye yer verilmediği, hapis kararına dayanak olgunun gerçekliğinin başvuruçunun beyan ve delillerinin etkili bir şekilde incelendiği sonucunu doğuracak ölçüde tartışılmadığı” (§40-48), anlaşıldığından gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine¹⁰³ karar vermiştir.

Zorlama hapsine ilişkin olarak Mahkemenin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı çerçevesinde verdiği iki karar göze çarpmaktadır. Bu kararlardan ilkinde¹⁰⁴ Mahkeme başvuruyu açıkça dayanaktan yoksun olması sebebiyle kabul edilemez olarak değerlendirirken ikinci¹⁰⁵ başvuruda hakkın ihlal edildiğine karar vermiştir. İlk başvuruda başvuruçucu “*kesinleşen koruma kararı ile zorlama hapis kararlarının gerekçesiz olarak kaldırıldığını ve koruma kararının kaldırılması kararının kendisine tebliğ edilmediğini belirterek ailenin korunması, yaşam, etkili başvuru ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürm*”üş (§ 25) ve Mahkeme yaptığı değerlendirmede;

“Başvuruçucu, kendisine ve ailesine Y.A.nın 1 km'den fazla yaklaşmamasına ilişkin karar ile Y.A. aleyhine verilen zorlama hapsi kararlarının itiraz üzerine kaldırılması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devlete ait koruma yükümünün ihlal edildiğini ileri sürmekte ise de devlete ait koruma yükümü, kamu makamlarının mutlaka kişinin tercih ettiği belirli bir önlemi almasını gerektirecek şekilde yorumlanamayacağı, (...) Başvuruçunun ruhsatlı silahı bulunan Y.A.nın kendisini ölümle tehdit etmesi nedeniyle yaşam hakkının risk altında

¹⁰³ Aksi yönde karar için bakınız: Mustafa Karaca Başvurusu, B.N. 2020/15967, K.T. 20/5/2021.

¹⁰⁴ Eylem Çetin Demir Başvurusu, B.N. 2014/2302, K.T. 9/11/2017

¹⁰⁵ Ö.T. Başvurusu, B.N. 2015/16029, K.T. 19/2/2019.

olduğu iddiasıyla yaptığı başvuru karşısında kamu makamları, Y.A.nın tabancasını ilgili makamlara teslim etmesi yönünde karar almış ve kararın gereğinin yerine getirilmesini sağlamışlardır. Ayrıca Y.A.nın başvurucu ve aile bireylerine yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmamasına, bu kişilerin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesine, iletişim araçlarıyla veya sair surette kişileri rahatsız etmemesine, buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmamasına ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmamasına karar verildiği (...) Başvuruya konu olaylar, ileri sürülen tehdidin boyutu ve başvurusunun kişisel koşulları bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurusu ve ailesinin maruz kaldığı tehdide ilişkin kamu makamlarının hareketsiz kalmadıkları, kamu makamları tarafından alınan tedbirlerin başvurusu ve ailesinin korunması noktasında açıkça yetersiz olmadığı, başvurusunun şikâyetleri hakkında soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin başlatıldığı dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devlete ait koruma yükümlülüğüne yönelik bir ihlalin olmadığına açık olduğu anlaşıl"dığı için kabul edilemezlik kararı vermiştir (§36-42).

İkinci başvuruda başvurusu,

“koruma kararının geçerli olduğu beş ay içinde boşanma sürecinde olduğu eşi tarafından darbedildiğini, buna rağmen derece mahkemelerinin yanlış değerlendirmeleri sonucu zorlama hapsi talebinin reddedildiğini belirtmiştir. Başvurusu bu nedenle can güvenliğinin korunmasında kamu makamlarının gerekli hassasiyeti göstermediğini ifade ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür” (§ 20), Mahkeme yaptığı değerlendirmede, “somut olayda zorlama hapsi talebinin reddi nedeniyle başvurusunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında kamu makamlarının pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılması gerek”tiği (...) “koruma kararının geçerli olduğu beş aylık süre içinde başvurusunun eşi tarafından darbedildiği anlaşılmaktadır. Başvurusunun Aile Mahkemesine sunduğu dilekçede 9/11/2014 tarihli darp eylemini gerekçe göstererek zorlama hapsi talebinde bulunduğu görülmektedir. Zorlama hapsi talebini reddeden derece mahkemesinin kararında koruma kararının geçerliliğini yitirdiği tarihten sonraki eylemlerin zorlama hapsi için gerekçe olamayacağı belirtilmesine karşın hangi eylem tarihinin esas alındığı konusunda hiçbir açıklama ve bilgi bulunmadığı, başvurusunun ileri sürdüğü 9/11/2014 tarihli darp olayına ilişkin hiçbir değerlendirme ve gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmıştır. Buna göre karardaki gerekçelerin

başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı bağlamında ilgili ve yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda başvurucunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edile”meyeceğinden (§30-35) hareketle hak ihlali kararı vermiştir.

6284 sayılı Kanun yayımlanmasıyla birlikte bazı yeni mücadele mekanizmalarını da tanımlamaktadır. Bu kapsamda “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)”, “*şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmalarını yedi gün yirmi dört saat esası ile yürüten merkezler*”¹⁰⁶ olarak belirtilmektedir. ŞÖNİM’ler öncelikle pilot uygulama ile birkaç ilde kurulan merkezler olarak ortaya çıkmış, daha sonra yaygınlaştırılarak bütün illerde kuruluşu 2020 yılı itibarıyla gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁷ Kanunun 3. bölümü ŞÖNİM’lerin kurulması, koordinasyonun sağlanması ve destek hizmetlerinin verilmesiyle ilgilidir. Uluslararası yükümlülükler kapsamında sosyal, ekonomik ve psikolojik destek hizmetlerinin sağlanması ŞÖNİM’lere verilmiştir. Devletin yükümlülükleri olarak belirtilen “mağdurun şiddetin verdiği zararlarını gidererek tam bir iyileşme sağlayabilecek” ekonomik, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin yürütücüsü ve hukuki tedbirlerin alınması, destek hizmetleriyle birlikte etkin biçimde yürütülmesi için diğer kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyonu sağlayıcı, ilgili mevzuatla belirlenen kuruluşlar ŞÖNİM’lerdir.¹⁰⁸ Bu hizmetler koordinasyon hizmetinin yanı sıra “psiko-sosyal hizmetler”, “hukuki destek hizmeti”, “eğitim ve meslek destek hizmeti”, “sağlık destek hizmeti”, “ekonomik destek hizmeti”, “müdahale ve yönlendirme hizmeti” ile “önleyici hizmetler” başlıklarıyla 2016 yılında yayımlanan ŞÖNİM hakkında yönetmelikte yer almaktadır. Mevzuatta merkezi bir konumda tanımlanmasına karşın konuya ilişkin AYM kararlarında en az bahsi geçen aktör kurum ŞÖNİM’dir.

¹⁰⁶ 6284 sayılı Kanun, Madde 2-f.

¹⁰⁷ KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), Ankara 2021. ([https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadına-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf](https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf) adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

¹⁰⁸ ŞÖNİM Hakkında Yönetmelik, 2016.

IV. SONUÇ

Uluslararası sözleşme yükümlülüklerine göre 6284 sayılı kanun değerlendirildiğinde, kanunun bu yükümlülüklerle uygun tarzda şiddetle mücadelede bütüncül ve çok aktörlü bir yaklaşım içerdiği söylenebilir. Bu yaklaşımın mevzuatta tanımlı olması önemlidir, ancak yeterli değildir. Uygulamada da şiddet mağduru kadının ihtiyaç duyacağı hizmetlerle CEDAW hükümlerinde anlatıldığı üzere “tam iyileşmesinin” sağlanması, duruma/vakaya özgü tedbirlerle şiddet sarmalından çıkarılması gerekmektedir. Bunun için ise bütün aktör kurumların koordinasyon içinde, gerekli kapasitelerle çalışarak vakaya yerinde ve etkin müdahalesinin sağlanması gerekmektedir.

6284 sayılı Kanun kapsamında aile içi ve kadına karşı şiddet konusunu bireysel başvurular çerçevesinde ele alan bu çalışmada 30 bireysel başvuru kararı incelenmiştir. İçerik bakımından ise 23 karara çalışmada yer verilmiştir. İncelenen kararların çoğunluğunun adil yargılanma hakkı kapsamında “gerekçeli karar hakkı” çerçevesinde değerlendirildiği ve ekseriyetle aleyhine tedbir istenen kişilerin haklarının ihlal edildiği görülmektedir. Başvurucuların çoğunlukla erkek olması, 6284 sayılı Kanun kapsamında şikayet edilen kişilerden oluşması önemli bir bulgudur. Kanun kapsamında hak ihlali iddiası Ekim 2023 itibarıyla çoğunlukla şiddete maruz kalan kadınlardan değil, şiddet uyguladığı iddia edilen erkeklerden gelmektedir. Hak ihlalleri sadece gerekçeli karar hakkı çerçevesinde değil, aynı zamanda masumiyet karinesi, şeref ve itibar hakkı, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması, koruma ve etkin soruşturma yükümlülüğü kapsamında yaşam hakkı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı gibi geniş bir hak yelpazesinde yaşanmıştır. Bu bakımdan şu tespiti yapmak mümkündür: Aile içi ve kadına karşı şiddetle mücadele etmek, temel bir insan hakkı meselesidir. Bir hakkın korunması için yapılan eylem ve işlemlerle yeni hak ihlallerinin ortaya çıkmaması gerekir. Bu bakımdan devlet erkleri fonksiyonlarını icra ederken bu durumu göz önüne almalıdır. Ancak incelenen AYM kararları da göstermektedir ki kimi hallerde “bir hakkın korunması” adına “başka hak ihlalleri” yaşanabilmektedir. Bu tür ihlallerin ise vakaya özgü tedbir kararı verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kararlarda da atıf yapıldığı üzere 6284 sayılı Kanunda koruyucu tedbirlerin “belge ve delil aranmaksızın”, önleyici tedbirlerin ise “geciktirilmeksizin” yerine getirileceği belirtilmiştir. “Başka hak ihlallerini” önlemek aslında kanunu gerektiği gibi uygulamaktan geçmektedir: Önleyici tedbir kararları başkalarının özgürlüğünü sınırlayıcı nitelikte olduğu için bu kararların

belge ve delil aranmaksızın değil, geciktirilmeksizin verilmesi kanunda esas gösterilmiştir. Dolayısıyla kanun uygulayıcıların hızlı bir soruşturma ile belge ve delil toplamasına engel bir durum yoktur. Özellikle önleyici tedbir kararları vakaya özgü biçimde, risk değerlendirmesine tabi tutularak verildiğinde ihlallerin önlenileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Feride: CEDAW'dan İstanbul Sözleşmesi'ne: Kadınların İnsan Hakları ve Kadınlara Karşı Şiddete İlişkin Uluslararası Standartların Evrimi, F. Kaya, N. Özdemir, & G. Uygur (Editör), Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-içi Şiddet içinde (s. 61-76), Savaş Yayınevi, Ankara 2014.
- ALTINAY, A. G. ve ARAT, Y. : Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Punto Baskı Çözümleri, İstanbul 2008.
- ASLAN DÜZGÜN, Ülgen: Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Amacıyla Hakim ve Kolluk Amiri Tarafından Verilebilecek Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararları, C. Taştan, & A. Küçük Yıldız (Editör), Kadına Karşı Şiddetle Mücadele: Hukuk, Deneyimler ve Aktörler (s. 23-44), Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2018.
- BERKTAY, Fatmagül: Tarihin Cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul 2015.
- CONNELL, R. W.: Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika. (C. Soydemir, Çev.) Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2017.
- DİNER, Çağla ve TOKTAŞ, Şule, Türkiye'de Kadın Sığınma Evleri: Yasal Süreçler ve İdari Uygulamalar, E. Çelebi, D. Havlioğlu ve E. Kayaalp (Editör), Sınır Bilgisi & Siyasal İktidar: Toplumsal Mekan ve Kadına Yönelik Şiddet (s. 109-137), Ayizi Kitap, Ankara 2014.
- DOĞAN, Recep: Namus, Töre ve Eril Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara 2016.
- ERAY, Şenay: Yeni Kurumsalcı Yaklaşımlar Çerçevesinden Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Kamu Politikası: Eğitim ve Siyasal Katılım Alt Politika Örnekleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015.
- ERTÜRK, Yakın: Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu, Metis Yayınları, İstanbul 2015.
- GELLES, R. J.: Family Violence, R. L. Hampton, T. P. Gullotta, G. R. Adams, E. H. Potter III, & R. P. Weisberg (Editör), Family

Violence: Prevention and Treatment Vol.1 Issues in Children's and Families' Lives (s. 1-24), Sage Publication, 1993.

GÜNAY, Mehmet, 6284 Sayılı Kanuna Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler, TAAD, Yıl 3, Sayı 10 (Temmuz 2012).

KARINCA, Eray: Neden Kız Doğursun Analar? F. Kaya, N. Özdemir, & G. Uygur (Editör) Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet (s. 137-142), Savaş Yayınevi, Ankara 2014.

KSGM, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025), Ankara 2021. (<https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

KURST-SWANGER, K. ve PETCOSKY, J: Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives. Oxford University Press, 2003.

MOROĞLU, Nazan: Birleşmiş Milletlerden Şiddetle Mücadelede Kararlı Bir Adım CEDAW Genel Tavsiye No. 35, 2018. (<https://nazanmoroglu.com/wp-content/uploads/2018/11/CEDAW-Genel-Tavsiye-No.-35.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

OĞUZ, Gürsel Yaktıl: Toplumsal Yaşamda Kadın, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir 2009.

RITTERSBERGER-TILIÇ, Helga: Aile İçi Şiddet: Bir Sosyolojik Yaklaşım, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı (s. 119-130) içinde, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998.

SCOTT, Katreena: Predictors of Change Among Male Batterers: Application of Theories and Review of Empirical Findings, Trauma, Violence and Abuse, 5(3), Yıl: 2004, s. 260-284.

TEZEL ŞAHİN, Fatma ve KURTULMUŞ, Z.: Değişen Aile Yapısı, Aile İçi Roller ve Aile İçi İlişkiler, E. D. M. Korkmaz (Editör), Dünyada, Türkiye'de Kadın ve Şiddet (s. 167-192), Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2015.

UNFPA: Kolluk Eğitimleri Eğitici El Kitabı, Ankara 2018.

UYGUR, Gülriz, ÇAĞLAR GÜRGEY, F. : Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet, F. Kaya, N. Özdemir ve G. Uygur

Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Üzerine Bir İnceleme

(Editör), Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet (s. 9-60), Savaş Yayınları, Ankara 2014.

UYGUR, Gülriz: İstanbul Sözleşmesi Işığında Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Temel Yaklaşımı, B. Yarar içinde, Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri, s. 193-210, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2015.

WHO: Global Consultation on Violence and Health, Geneva 1996.

WHO, Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018: Global, Regional and National Prevalence Estimates for Intimate Partner Violence Against Women and Global and Regional Prevalence Estimates for Non-Partner Sexual Violence Against Women, World Health Organization, Geneva 2021.

Mevzuat

BM CEDAW, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, 1979

(<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/cedaw.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

BM CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 12, 1989. (<https://www.refworld.org/docid/52d927444.html> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

BM CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 19, 1992. (<https://www.aile.gov.tr/media/35255/cedaw-genel-tavsiye-kararlari-1986-2013.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

BM CEDAW, Genel Tavsiye Kararı, No. 35, 2017. (<https://kadinininsanhaklari.org/wp-content/uploads/2018/08/CEDAW-General-Recommendation-35-ceviri-Nazan-Moroğlu.pdf> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri (DEVAW), 1993. (<https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/cok>

[taraflioz/bm/bm_19.pdf](#) adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi, 2011. (<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention> adresinden alındı. Erişim Tarihi: Haziran 2022.)

Kararlar

Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2001/01496E. ve 2002/00310K. sayılı kararı ve Yargıtay 5. Ceza Dairesi'nin 2003/4048E. ve 2004/2528K. sayılı onama kararı

AİHM, Salabiaku-Fransa Davası, 7 Ekim 1988, Seri A No. 141-A

A.B. Başvurusu, B.N. 2018/2626, K.T. 14/10/2020.

A.Z.Ö Başvurusu, B.N. 2014/546, K.T. 19/12/2017.

Ahmet Ertan Çınar Başvurusu, B.N. 2018/32978, K.T. 7/9/2021.

Emre Kaya Başvurusu, B.N. 2018/743, K.T. 10/2/2021.

Ercan Şahin ve Diğerleri Başvurusu, B.N. 2018/8030, K.T. 2/2/2022.

Erdal Türkmen Başvurusu, B.N. 2016/2100, K.T. 4/4/2019.

Eylem Çetin Demir Başvurusu, B.N. 2014/2302, K.T. 9/11/2017.

Fatma Güneş Başvurusu, B.N. 2016/8300, K.T. 3/6/2020.

Gülbahar Yeni Başvurusu, B.N. 2019/17533, K.T. 19/1/2022.

K.Ş. Başvurusu, B.N. 2016/14613, K.T. 17/7/2019.

M.M.Ç Başvurusu, B.N. 2014/12971, K.T. 1/2/2017.

M.Ş.N. Başvurusu, B.N. 2018/3789, K.T. 7/4/2021.

Murat Demircan Başvurusu, B.N. 2019/37343, K.T. 22/9/2022.

Mustafa Atak Başvurusu, B.N. 2018/27304, K.T. 24/2/2021.

Mustafa Karaca Başvurusu, B.N. 2020/15967, K.T. 20/5/2021.

Ö.T. Başvurusu, B.N. 2015/16029, K.T. 19/2/2019.

Özlem Tuncel Kaya Başvurusu, B.N. 2013/8868, K.T. 10/3/2016.

Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddetle
Mücadele Üzerine Bir İnceleme

S.M. Başvurusu, B.N. 2016/6038, K.T. 20/6/2019.

Salih Söylemezoğlu, B.N. 2013/3758, K.T. 6/1/2016.

Semra Özel Üner Başvurusu, B.N. 2014/12009, K.T. 26/10/2016.

T.A. Başvurusu, B.N. 2017/32972, K.T. 29/9/2021.

T.K. Başvurusu, B.N. 2017/27041, K.T. 11/12/2019.